

**VANKILASSA OLEVAN MIEHEN
MONIMUOTOINEN JA TILANNESIDOKSINEN ISYYS**

Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö
Pro gradu – tutkielma
Toukokuu 2012
Tuire Ellilä

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö

ELLILÄ TUIRE

Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys

Pro gradu – tutkielma, 61 sivua, 3 liitesivua

Ohjaajat TtT Professori Eija Paavilainen ja TtT Sari Lepistö

Hoitotiede

Toukokuu 2012

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vankilassa olevan miehen kokemusta isyydestään. Tarkoitus on saada tietoa vankilassa olevien isien henkilökohtaisista kokemuksista ja siitä, miten vankeusrangaistuksen suorittaminen vaikuttaa kokemukseen. Saadun tiedon avulla voidaan kehittää vankilan perhetyötä ja vahvistaa vankilassa olevan miehen isyyttä. Tutkimus on lähestymistavaltaan laadullinen. Aineisto kerättiin yhdeltätoista (N=11) vankilassa olevalta isältä teemahaastattelun avulla ja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Vankilassa olevan miehen kokemus isyydestään oli monimuotoinen ja tilanteeseen sidottu. Tämä koostui isyyteen kasvamisesta, yhteydenpidosta ja yhdessäolosta, aikuisten jäähyllä olemisesta, vankilassa saadusta vähäisestä isyyden tuesta ja paremman elämän uskosta. Vankeutta edeltävä elämäntilanne ja vankilaympäristö vaikuttivat isyyden kokemukseen. Isät olivat kasvaneet varsin erilaisissa perheissä ja saaneet hyvin erilaiset eväät elämäänsä. Oman lapsen syntymä oli odotettu ja iloinen tapahtuma. Isän elämäntilanne rauhoittui lapsen syntymän jälkeen, mutta elämäntavan muutos ei välttämättä kestänyt kovin pitkään. Epävarmuus omasta isyydestä ilmeni vastuullisuuden ja isyyden arvostuksen puutteena.

Isät viettivät tavallista arkielämää lastensa kanssa. Yhdessäolon kuvauksissa korostuivat yhdessä tekeminen ja toiminnallisuus. Vankilan asettamat rajoitteet heikensivät isänä olemisen kokemusta. Vankilasta yhteydenpito lapsiin oli rajoittunut ja onnistui puheluiden, kirjeiden ja erilaisten tapaamisten avulla. Yhteydenpidon tavat ja toteutuminen riippuivat vankilan ympäristöstä, käytännöistä ja säännöistä. Epäasialliset tapaamistilat, pitkä tapaamismatka ja vankiloiden säännöt haittasivat yhteydenpitoa.

Vankila tarjosi paikan pysähtymiselle. Vankilassa ollessa isillä oli mahdollisuus miettiä, mitä elämältä ja tulevaisuudelta halusivat. Vangit näkivät tulevaisuutensa toiveikkaana, ja isyys vaikutti vangin haluun muuttaa elämätapansa. Vankeudenaikaisen isyyden tukemisen kannalta oleellista oli yhteistyö vankilan henkilökunnan kanssa. Vähäiseen yhteistyöhön vaikuttivat henkilökunnan epäselvät selitykset, epäluuloisuus ja luottamuksen puuttuminen. Vapautumisprosessissa perheen tuki koettiin merkittäväksi. Isät ehdottivat vankilan perhetyöhön kehittämisehdotuksiaan. Etenkin suljettuun vankilaan toivottiin pidempiä tapaamisia ja enemmän tapaamistiloja. Isät toivoivat erillistä rakennusta tapaamisiin sekä virikkeitä lapsille. Jokaiseen vankilaan koettiin tarvittavan oma perhetyöntekijä, joka kuuntelisi ja neuvoisi sekä paneutuisi vankilassa olevan isän perheen asioihin. Isät myös odottivat, että heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ihmisenä.

Asiasanat: isä, isyys, vankila, isä-lapsisuhde

ABSTRACT

University of Tampere
School of Health Sciences

ELLILÄ TUIRE

The Fatherhood in prison is diverse and bound to a situation

Master's thesis, 61 pages, 3 appendices

Advisors: Professor, PhD Eija Paavilainen and PhD Sari Lepistö

Nursing Science

May 2012

The purpose of the research is to describe what kind of an experience of fatherhood a man has in prison. Aim of the research is to receive information of the fathers' personal experiences when they are in prison and how serving a sentence affects to the experience. With the received information, the family work in prison can be improved and fatherhood of a man in prison can be strengthened. The research is qualitative. The data was collected from eleven (N=11) fathers who were in prison by using theme interview. It was analyzed with content analysis which was based on data.

The fatherhood experience of a man in prison is diverse and bound to a situation. The experience consisted of growing into fatherhood, communication and association, the absence of parents, the support for fatherhood in prison was little and the trust of better living. A life situation before imprisonment and the surroundings had an effect on the experience. The fathers grew up in quite different families. They had also got different advice to life. The birth of an own child was expected and a happy event. Father's situation in life settled down after the birth but the change in lifestyle wasn't necessarily long-lasting. Uncertainty of being a father appeared as a lack of accountability and respecting fatherhood.

The fathers spent normal everyday life with their children. Spending time together and functionality were highlighted in descriptions of association. The experience of being a father was deteriorated by the boundaries in prison. Communication with the children was limited. The communication from the prison was kept via phone calls, letters and different meetings. The ways and success of communication were depending on the prison's surroundings, conventions and rules. The communication was disturbed by the inappropriate rendezvous, long distance and the rules in prison.

The prison served a place to pause. When in prison, the fathers had a chance to find out what they wanted from life and future. As prisoners they viewed future hopefully. The fatherhood had an effect on father's will to change his lifestyle. Co-operation with the prison personnel was essential when the fatherhood was supported in prison. Unclear explanations of the personnel, suspicion and a lack of trust had an effect on co-operation. The support from the family was significant when the fathers were set free. The fathers suggested some developing suggestions for family work in prison. Longer meetings were especially wished in closed prison. The fathers wished a separate building for meetings and some activity for children. A social worker was thought to be important in every prison. The fathers also suggested that they should be treated humanely.

Keywords: father, fatherhood, prison, father-child relationship

SISÄLLYS

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	6
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1. Vankeus prosessina	7
2.2. Isyys	9
2.3. Vankilassa olevan miehen isyys	10
2.3.1. Käsitys itsestä isänä	11
2.3.2. Vuorovaikutuksen mahdollisuus	13
2.3.3. Sosiaalistuminen vankilaympäristöön	15
2.3.4. Vanhemmuuden taitojen parantaminen	16
2.3.5 Tulevaisuuden näkeminen	17
2.4. Yhteenveto teoreettisista lähtökohdista	17
3. TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1. Tutkimuksen metodiset lähtökohdat	19
4.2. Tutkimukseen osallistujat	20
4.3. Aineistonkeruu	20
4.4. Aineiston analyysi	22
5. TULOKSET	25
5.1 Tiedonantajien taustatiedot	25
5.2 Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys	25
5.2.1 Isyyteen kasvaminen	26
5.2.2 Yhteydenpito ja yhdessäolo	31
5.2.3 Aikuisten jäähyllä oleminen	39
5.2.4 Isyyden tuki vankilassa vähäistä	42
5.2.5 Usko parempaa elämään	44
6. POHDINTA	47
6.1. Tulosten tarkastelu	47
6.2. Tutkimuksen luotettavuus	50
6.3. Tutkimuksen eettiset näkökulmat	52
6.4. Jatkotutkimushaasteet	54
LÄHTEET	55

LIITTEET

Liite 1. Tiedote tutkimukseen osallistuvalla

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Suostumuslomake

TEKSTISSÄ ESIINTYVÄT TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Taulukko 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja alakategorian muodostumisesta

TEKSTISSÄ ESIINTYVÄT KUVIOT

Kuvio 1. Isyyteen kasvaminen

Kuvio 2. Yhteydenpito ja yhdessäolo

Kuvio 3. Aikuisten jäähyltä oleminen

Kuvio 4. Isyyden tuki vankilassa vähäistä

Kuvio 5. Usko parempaan elämään

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Suomessa Rikosseuraamuslaitos vastaa tutkintavankeuden toimeenpanosta, yhdyskuntaseurauksien ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta. Laitoksen strategian keskeiset tavoitteet vuosille 2011 – 2020 ovat 1) polku rikoksettomaan elämään aktiivisella verkostoyhteistyöllä, 2) turvallisesti kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa ja 3) mielekäs työ, motivoitunut ja hyvinvoiva henkilöstö. Strategian tavoitteena on myös kehittää perhetyötä erityisesti lapsinäkökulma huomioiden. (Rikosseuraamus.fi.)

Rikosseuraamuslaitoksen toimintakertomuksen mukaan vuonna 2011 Suomessa oli päivisin keskimäärin 3262 vankia, joista lähes 80 % suljetuissa vankiloissa ja 20 % avolaitoksissa. Vangeista runsas 7 % oli naisia (Rikosseuraamus.fi). Vankien lasten määrästä ei ole saatavilla tarkkaa tietoa, koska vankien perheitä on Suomessa tutkittu hyvin vähän. Kriminaalihuollon tukisäätiö teki vuonna 2009 kartoituksen, jonka tarkoituksena oli selvittää miesvankien perheiden sosiaalista tilannetta, asumista, toimeentuloa, velkaantumista, avun saantia viranomaisilta ja yhteydenpitoa vangin kanssa (Kaurala 2009).

Kyselytutkimuksen kohderyhmänä oli vankien avo- tai aviopuolisot sekä naisystävät. Selvityksen mukaan vankilassa olevien miesten perhesuhteet olivat monimuotoiset. Valtaosa oli avio- tai avoliitossa. Lapsia oli vain joko aikaisemmista suhteista, aikaisemmista suhteista että nykyisen miehen kanssa tai vain nykyisen miehen kanssa. Nykyisen miehen kanssa yhteisiä lapsia oli 46 %:lla vastanneista ja 70 %:lla oli alle 18-vuotiaita lapsia. (Kaurala 2009.)

Vankilan perhetyöhön osallistuu koko henkilökunta, jonka työ kohdistuu vangin omaisiin. Vankilan perhetyössä keskeisellä sijalla ovat muun muassa vanhemmuuden ja perheen tukeminen, isä-lapsi tapaamisten järjestäminen ja perhettä tukevien kuntoutuksellisten perheleirien lisääminen. Vankilan työntekijöillä ei ole käytännössä aikaa ja osaamista tukea kokonaisvaltaisesti perhettä. Vankiloissa tarvitaan lisää perhetyön osaamista ja mahdollisuutta käyttää asiantuntija-apua jo vankeusaikana. Perhetyötä helpottaa myös toimiva yhteistyö vankilavirkamiesten ja siviilityöntekijöiden välillä. (Sassi & Huhtimo 2006.)

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vankilassa olevien miehen kokemusta isyydestään. Tarkoitus on saada tietoa vankilassa olevien isien henkilökohtaisista kokemuksista ja siitä, miten vankeusrangaistuksen suorittaminen vaikuttaa kokemukseen. Tavoite on kehittää vankilassa

toteutettavaa perhetyötä, vahvistaa vankilassa olevan miehen isyyttä ja tukea vankeudenaikaista yhteyttä perheeseen.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. Vankeus prosessina

Rikos on laissa rangaistavaksi määrätty teko (Laine 2007), ja oikeusjärjestyksen osana rikosoikeus käsittää säännökset rikoksista ja niiden seuraamuksista (Koskinen 2008). Vankeusrangaistuksen tarkoitus on kohdistua vapauden menettämiseen, joka perinteisesti tapahtuu vankilaan sulkemalla (Melander 2010). Suomessa ehdoton vankeus on rangaistusjärjestelmän ankarin rangaistus ja sitä voidaan tuomita määräaikaisena tai elinkautisena. Määräajaksi tuomittu vankeusrangaistus on vähintään 14 vuorokautta ja enintään 12 vuotta. Elinkautinen vankeus voidaan tuomita vain harvoista rikoksista ja siitä voi vapautua aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt 12 vuotta. (Lappi-Seppälä 2006.) Ehdottomaan vankeuteen tuomittu ei pääsääntöisesti vietä koko rangaistusaikaa vankilassa, vaan hän pääsee suorittamaan loppuosan rangaistuksesta vapaudessa (Koskinen 2008, Melander 2010).

Vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta vastaa oikeusministeriön alaisuudessa toimiva Rikosseuraamuslaitos, joka koostuu kolmesta rikosseuraamusalueesta, keskushallintoyksiköstä ja terveydenhuoltoyksiköstä. Laitos sitoutuu toiminnassaan ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Työtä ohjaa käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Eettisten periaatteiden mukaan vankeja kohdellaan oikeudenmukaisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. (Rikosseuraamus.fi.) Vankeusrangaistukset pannaan täytäntöön mahdollisimman pian niiden tultua lainvoimaisiksi. Vankeuslain 1 luvun 2§ mukaan rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteena on tukea rikoksetonta elämäntapaa edistämällä elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan (Vankeuslaki 2005). Elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan edistää parhaiten suunnitelmallisesti ja hallitusti etenevä vankeusprosessi, jota auttaa yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma. (Myhrberg 2007.)

Vankeuslain mukaan kaikille vangeille tehdään yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, joka kattaa sekä vankilassaoloajan että ehdonalaisten vapauden. Suunnitelman sisältö ja laajuus riippuvat rangaistusajan pituudesta ja vangin yksilöllisistä tekijöistä. Vangin sijoittaminen vankilaan, rangaistusaikainen toimintoihin osallistuminen ja ehdonalaisten vapautuminen perustuvat

suunnitelmaan. Rangaistusajan suunnitelma tehdään yhdessä vangin kanssa, ja hänellä on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön. (Vankeuslaki 2005, Mohell & Pajuoja 2006.)

Sijoituslaitoksen valintaan vaikuttavat vangin toiminta- ja kuntoutustarpeet. Osa vankiloista on suljettuja vankiloita ja osa avolaitoksia. Suljetussa vankilassa vangin liikkuminen vankilassa tai sen alueella on rajattua ja valvottua. Vangit asuvat selleissä, jotka lukitaan vähintään yön ajaksi. Olot avolaitoksissa ovat suljettuja laitoksia vapaammat ja elinolosuhteet lähellä normaalia elämää. Avolaitoksessa vangit voivat oleskella ja liikkua vankilan alueella ilman välitöntä valvontaa. Vuoden 2012 alussa vankeja oli yhteensä 3214, joista avolaitoksissa 30 % ja suljetuissa vankiloissa 70 %. (Rikosseuraamus.fi.)

Vangeilla on osallistumisvelvollisuus joko työhön, opiskeluun tai muuhun laitoksen järjestämään toimintaan. Työtoiminta ja erilaiset kuntouttavat toimintaohjelmat auttavat rikosseuraamuslaitosta tavoitteessaan vähentää uusintarikollisuutta. Vangin työn tekemisen tavoitteena on ammattitaidon ja työkyvyn ylläpitäminen sekä vapautumisen jälkeisten toimeentulomahdollisuuksien parantaminen. Avolaitoksessa vangit saavat työstään palkkaa, josta he maksavat verot ja oman ylläpitonsa. Opiskelusta tai muuhun toimintaan osallistumisesta maksetaan toimintarahaa. (Mohell & Pajuoja 2006.)

Vapautuneiden vankien menestyminen vapaudessa ja kyky selviytyä ilman uusia rikoksia riippuu paljon heidän sosiaalisista tukiverkostoistaan. On tärkeää, että yhteydet vankilan ulkopuolelle eivät katkea vankeusrangaistuksen aikana. Tämän vuoksi vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon ja mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Vangilla on oikeus ottaa vieraita vastaan tarpeellisen valvonnan alaisena tapaamista varten varattuihin tiloihin. Tapaamisoikeus on tärkeä keino perhesuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseksi. (Luukkala 2007)

Yhteydenpitoa vankilan ulkopuolelle tukee myös poistumislupajärjestelmä. Vangille voidaan hakemuksesta antaa lyhyeksi aikaa lupa poistua vankilasta. Poistumisluvan tarkoituksena on tukea vangin yhteyksien säilymistä ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä vähentää vapauden menettämisestä aiheutuvia haittoja. Poistumislupa edellyttää aina erillistä päätöstä ja niitä voidaan myöntää perhe-, työ-, koulutus- tai asuntoasioiden hoitamiseksi. Poistumislupien säännönmukainen enimmäispituus on kolme vuorokautta kahden kuukauden jakson aikana. (Myhrberg 2007.) Vapaus on rajoitettu myös vangin ollessa lomalla vankilan ulkopuolella (Melander 2010).

Vankilasta vapaudutaan säännönmukaisesti ehdonalaiseen vapauteen. Ehdonalaiseen vapauteen liittyy aina koeaika ja usein myös valvonta. Valvonta sisältää valvojan ja valvottavan säännöllisiä tapaamisia ja tarvittaessa sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. (Koskinen 2008.)

2.2. Isyys

Isyyttä on tutkittu useilla eri ihmis- ja yhteiskuntatieteiden aloilla, ja eniten tutkimusta on tehty käyttäytymistieteissä. Suosituin aineisto isyystutkimuksissa on ollut haastattelu ja tutkimuksen näkökulma on useimmiten ollut isän. (Mykkänen 2010.) Isyys on käsitteenä ja ilmiönä varsin monitahoinen. Huttusen (2001) mukaan mikään yksittäinen isyyden malli tai selitystapa ei ole kaikenkattava. Perinteinen isyyden näkökulma perustuu lainsäädäntöön. Perinteisen isyyden määrittelyllä tarkoitetaan biologista, juridista, sosiaalista ja psykologista isyyttä. (Isyyslaki 1975, Lastensuojelulaki 2007.)

Mykkänen (2010) jakaa viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana tehtyjen isyystutkimusten perustelut ja näkökulmat seuraavasti: Isyyttä on pidetty tärkeänä lapsen, parisuhteen ja koko perheen hyvinvoinnille. Tutkimuksissa on haluttu selvittää isyyden vaikutusta miehen identiteettiin ja henkilökohtaiseen hyvinvointiin. Tutkimuksissa on myös haluttu tarkastella isyyteen liittyvää muutosta ja isyyksien moninaistumista. Tämä on usein ollut yhteydessä miehen maskuliinisuuden selvittämiseen, sekä äitien ja isien välisen tasa-arvon tarkasteluun. Isyystutkijat ovat myös olleet kiinnostuneita kuulemaan isien kokemuksia ja halunneet tehdä niitä näkyviksi. (Mykkänen 2010.)

Biologinen isyys määrittyy lapsen siittämisen kautta, jolloin isä-lapsi suhteen sanotaan olevan perinnöllinen. Biologinen isyys ei kuitenkaan merkitse mitään tilanteissa, joissa isä ei tiedä lapsensa olemassaolosta. Tällaisissa tilanteissa biologinen isyys ei tee miehestä isää myöskään juridisesti, sosiaalisesti tai psykologisesti. Juridinen isyys tarkoittaa isyyden oikeudellista puolta, eli se merkitsee isän velvollisuutta ja oikeuksia lasta kohtaan. Isäksi voi juridisesti tulla avioliiton isyys olettan, isyyden tunnistamisen tai vahvistamisen sekä adoption kautta. (Huttunen 2001.)

Sosiaalinen isyys merkitsee lapsen arjen jakamista, eli lapsen kanssa asumista, sekä lapsen hoitamista ja huoltamista. Sosiaalinen isyys kehittyy muun muassa lapsen kanssa ajan viettämisestä ja lapsen asioiden hoitamisesta. Sosiaalinen isyys on siis sosiaalisissa tilanteissa lapsen isänä esiintymistä. Sosiaalinen isä ei välttämättä ole lapsen juridinen tai biologinen isä, vaan voi olla esimerkiksi äidin hyvä miespuolinen ystävä, joka on paljon tekemisissä lapsen kanssa. Sosiaalisessa

isydessä korostuu vuorovaikutussuhde, jossa isä ja lapsi viettävät aikaa paljon keskenään. (Huttunen 2001.)

Lähellä sosiaalista isyyttä on psykologinen isyys, mutta siinä isyys muodostuu syvemmästä lapsen ja miehen välisestä suhteesta. Psykologisessa isyydessä kyse on yhdessä vietetystä ajasta, huolenpidosta, toisen ihmisen tarpeiden huomioimisesta ja toisesta välittämisestä, joista molemmat saavat iloa. Miehen psykologista isyyttä voidaan peilata lapsen herättämien tunnepohjaisten merkitysten kautta; hoivaamisen, suojelun, auttamisen, tukemisen, lähellä olemisen ja yhdessäolon halun ilmentymisenä. Psykologinen isyys määrittyykin yleisesti isän ja lapsen välisenä kiintymyssuhteena, jolle on tunnusomaista molempia osapuolia aidosti tyydyttävä vuorovaikutteinen yhdessäolo. (Huttunen 2001.)

Lasten vuoksi isyyttä pohjimmiltaan toteutetaan ja isyys rakentuu suhteessa lasten etuun. Isyys on ennen kaikkea suhde lapseen, sillä lapset luovat isän ja äidin. Ottaessaan vastuuta lapsistaan ja antaessaan aikaa lapsilleen isä vastaa lastensa esittämään moraaliseen velvollisuuteen huolehtia heistä. Isyyden arvo, onnistuminen isänä mitataan siinä, miten hyvin mies onnistuu olemaan lapselleen isänä eikä siinä, kuinka hyvin isyys miehelle sopii tai tyydyttää häntä yhtenä hänen elämänsä osana. (Kolehmainen 2004.)

Tulevan isän pitäisi tuntea iloa ja ylpeyttä. Seppäsen (2008) mukaan isyys on miehen elämän rooleista maskuliinisin. Isyyden toteuttamiseen vaikuttaa se, millä tavalla oma isä on lapsensa kohdannut, minkälaisen isänmallin on saanut toteutettavakseen. Riski on, että toistaa ne virheet, jotka oma isä on tehnyt, jollei tunnista kaikkia virheitä (Seppänen 2008.) Turvallinen isä on välttämätön lapsen kehityksen kannalta. Turvallisessa isäsuhteessa lapsi saa ilmaista vapaasti kielteisiäkin tunteita. Vielä on paljon aikuisia, jotka etsivät isän hyväksyntää ja rakkautta. Ehkä heillä ei ole ollut isää, tai isän on ollut etäinen, torjuva tai pelottava. Isän ikävä leimaa heidän elämäänsä ja ihmissuhteistaan. (Jokinen 2004.)

2.3. Vankilassa olevan miehen isyys

Vankilassa olevan miehen isyyden kokemuksesta tehtiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus keväällä 2009 ja tiedonhaku päivitettiin syksyllä 2011. Tiedonhaku kohdistui kotimaisiin tietokantoihin: TAMCAT, LINDA, ARTO ja MEDIC sekä kansainvälisiin tietokantoihin Ovid® MEDLINE, CINAHL, PsycINFO ja Cambridge Scientific Abstractin tietokannoista Sociological Abstracts ja

Social Services Abstracts. Kotimaisissa tietokannoissa hakusanat olivat (vank? or vang? or jail? or prison?) and (isyy? or isä? or father?). Kansainvälisissä tietokannoissa hakusanoina käytettiin prison, jail, fathers, prisoners, imprison, father-child relations, father-infant relations. Katsauksen sisäänottokriteerit (inclusion criteria) olivat seuraavat: kohderyhmänä olivat vankilassa olevat isät, analysoitiin kokemuksia ja käsityksiä, tuloksia tarkasteltiin empiirisen aineiston tai kirjallisuuden perusteella, ja artikkelin kokoteksti saatiin sähköisessä muodossa. Poissulkukriteerit (exclusion criteria) olivat seuraavat: näkökulma lasten, äitien tai yleensä perheen, konteksti vankilan ulkopuolella, kuvattiin ohjelmatoiminnan tuloksia, tai käsiteltiin sairauden tai terapian vaikutuksia.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla löydettiin 20 vankilassa olevan miehen isyyttä käsittelevää tutkimusartikkelia. Näistä 14 löytyi käytettyjen tietokantojen kautta ja kuusi manuaalisen haun avulla. Kirjallisuuskatsaus osoitti, että vankilassa olevan miehen isyyden kokemus on vähän tutkittu ilmiö. Tutkimuksia aiheesta on tehty pääasiassa sosiologian ja psykologian tieteenaloilla. Kirjallisuuskatsauksen perusteella vankilassa olevan miehen isyys muodostuu seuraavasti: 1) käsitys itsestä isänä, 2) vuorovaikutuksen mahdollisuus, 3) sosiaalistuminen vankilaympäristöön, 4) vanhemmuuden taitojen parantaminen ja 5) tulevaisuuden näkeminen.

2.3.1. Käsitys itsestä isänä

Suurin osa vangeista haluaa olla hyviä isiä, mutta vankilan rajoittamat mahdollisuudet toimia mielekkäästi vanhempana heikentävät isänä olemisen roolia (Martin 2001, Tripp 2001, Day ym. 2005). Vankeutta edeltävä elämäntilanne vaikuttaa isyyden kokemiseen (Hairston 2001, Magaletta & Herbst 2001, Tripp 2001). Osalla vankilassa olevista miehistä perhestruktuurit ja ihmissuhteet ovat monimutkaisia (Tripp 2001, Roy & Dyson 2005). Vankilassa olevilla isillä on erilaisia perheitä (Magaletta & Herbst 2001). Usea isä on ollut parisuhteessa ennen vankeuden alkamista ja usealla isällä on ollut avo- tai avioliitossa yhden tai kahden kumppanin kanssa. Avioliitot kestävät vankeusrangaistuksen vaikutuksia paremmin kuin seurustelusuhteet. (Ryynänen & Suomela 2011.)

Vankilassa olevat isät eivät kaikki ole pitäneet yhteyttä lapsiinsa ennen vankeusrangaistusta (Magaletta & Herbst 2001), mutta vankilaan jouduttuaan isä usein haluaa korvata lapselleen menetetyn ajan (Martin 2001). Vankilassa olevilla isillä on lapsia myös usean naisen kanssa, mikä vaikuttaa isänä olemisen kokemukseen (Hairston 2001, Magaletta & Herbst 2001). Vankien perheiden monimuotoisuudessa korostuu niin sanottu uusperheiden määrä (Ryynänen & Suomela

2011). Naimisiinmeno vankilassa on pyrkimys vahvistaa, tai ainakin jatkaa suhdetta lapseen (Hairston 1998 ja 2001, Magaletta & Herbst 2001). Etenkin pidempiä tuomioita suorittavien kohdalla parisuhteita syntyy ja vakiintuu enemmän kuin lyhyempiä tuomioita suorittavien kohdalla (Ryynänen & Suomela 2011).

Oman isyyden rooleistaan vangit painottavat emotionaalisen ja taloudellisen tuen tärkeyttä, saatavilla oloa, tukea, hoivaa, kurinpitoa ja roolimallina oloa (Martin 2001, Bushfield 2004, Clarke ym. 2005). Vankeusaikainen rooli koetaan epävakaaksi ja pirstaleiseksi, koska asioita ei voi tehdä kuten ennen vankeutta (Clarke 2005). Monesti mieltä painavat ikävä ja mustasukkaisuus. Keskeistä on huoli lapsista ja suhteen jatkumisesta, koska kanssakäyminen läheisten ihmisten kanssa vähenee oleellisesti (Tripp 2001). Vankilassa ollessa korostuu voimakas kyvyttömyys auttaa lapsia tai saada tietoa perheestä (Nurse 2001). Vankilaan joutuminen heikentää taloudellisen huolenpidon mahdollisuutta (Martin 2001, Swisher & Waller 2008). Vankilassa vangilla ei ole kontrollia omiin töihin ja tuloihin (Harrison 1997, Hairston 1998, Nurse 2001). Vankipalkka on niukka, ja se tuskin riittää elättämään vangin. Vangit eivät pysty huolehtimaan perheestään taloudellisesti ja ovat rajoittuneita ostamaan lahjoja (Tripp 2001). Etenkin naimisissa olevat kokevat erityisen raskaana huolen läheisten pärjäämisestä vankeusaikana (Ryynänen & Suomela 2011). Tieto siitä, että perhe kärsii taloudellisesti, on yhteydessä negatiivisiin tunteisiin (Martin 2001).

Ennen vankeutta lapsen kanssa asuneet miehet kokevat pääsääntöisesti huonoa isyyttä jouduttuaan vankilaan (Meek 2007, Clarke ym. 2005). Näkemys itsestä isänä vaikuttaa vangin emotionaaliseen hyvinvointiin ja ilmenee usein depressiona (Harrison 1997, Tripp 2001). Vankeus koetaan stressaavana jaksena, mikä ilmenee avuttomuutena, katumuksena ja turhautuneisuutena. Isät häpeävät vankilassa oloaan ja pelkäävät tulevansa leimatuksi. (Boswell & Wedge 2001, Arditti ym. 2005.) Erityisesti alaikäisten lasten vanhemmat kokevat ikävääntunteen erityisen raskaana (Ryynänen & Suomela 2011).

Jotkut isät kokevat, että vankeuden aikana isyys on ikään kuin levossa ja sen voi herättää henkiin vapauduttua (Hairston 1998, Arditti ym. 2005). Kokemuksiin vaikuttaa eniten etäällä oleminen, osallisuuden puute ja kontaktin mahdollisuuden vähäisyys (Martin 2001, Tripp 2001). Isät kertovat vahvasta kaipauksesta lapseen, ja pelkäävät, että vankeuden aikana lapset unohtavat heidät (Tripp 2001). He pelkäävät, heidän tilalleen tulee erilaisia fantasioita ja mielikuvituksia, koska lapsien muistot heistä heikentyvät. Isistä tulee vankeusaikana lapsilleen muukalaisia (Martin 2001). Rotu ja etniset erilaisuudet vaikuttavat siihen, miten vankeuteen liittyvä häpeä koetaan, ja millä tavoin perheet sopeutuvat vankeuteen (Swisher & Waller 2008, Woldoff & Washington 2008).

Monet vankilassa olevat isät kokevat olevansa huono roolimalli lapsilleen (Tripp 2001). Osa muualla asuvista isistä kokee olevansa hyvä esimerkki lapsilleen siitä, mitä tapahtuu kun rikkoo lakia (Martin 2001). Isät pelkäävät, että joku toinen lapsen lähellä oleva mies esimerkiksi isoisä, syrjäyttää heidät vankeuden aikana (Tripp 2001). Usein vanki on saanut omalta isältään huonon roolimallin (Martin 2001, Bushfield 2004). Suhde omaan isään on ollut usein etäinen, tai kotona on esiintynyt väkivaltaa (Woldoff & Washington 2008). Vankilassa oleva isä ei halua toimia niin kuin oma isä oli toiminut (Bushfield 2004). Joskus perhe saa ympäristöltä suuremman rangaistuksen kuin vanki itse leimautumisen vuoksi, ja rangaistus voi kostautua sukupolvesta toiseen sosiaalisena perintönä (Hairston 2001).

2.3.2. Vuorovaikutuksen mahdollisuus

Useat pitävät vankilasta yhteyttä ystäviinsä, vanhempiinsa, puolisoonsa, sisaruksiinsa, ex-puolisoon, lasten toiseen vanhempaan ja lapsiinsa (Ryynänen & Suomela 2011). Isät pitävät yhteyttä lapsiinsa ja läheisiinsä vierailujen, puheluiden, kirjeiden ja korttien avulla (Hairston 1998, Magaletta & Herbst 2001, Nurse 2001, Arditti ym. 2005). Vierailut ovat tärkeä keino monelle miehelle ylläpitää suhdetta lapseen, mutta useat isät tuntevat ristiriitaisuutta vierailuja kohtaan (Hairston 2001, Tripp 2001, Clarke ym. 2005). Lapsen luona ennen vankeutta asuneet isät kokevat pääsääntöisesti lasten vierailut psyykkisesti rasittavina rajoittavan vierailuympäristön vuoksi. Vierailuympäristö on meluisa, ilman lapsille suunnattuja virikkeitä, tai tapaamiset tapahtuvat lasiseinän läpi, ilman fyysistä kontaktia (Hairston 1998, Boswell & Wedge 2001, Magaletta & Herbst 2001, Tripp 2001.) Tapaamisiin liittyvä kosketuskielto myös vaikeuttaa yhteydenpitoa (Ryynänen & Suomela 2011).

Vankiloilla on erilaisia käytäntöjä vierailujen järjestämisessä (Clarke ym. 2005), ja jossain vankilassa on mahdollisuus muun muassa pelata pelejä sekä laittaa ruokaa tapaamisen aikana (Boswell & Wedge 2001, Nurse 2001). Muualla asuvat isät ovat innoissaan lastensa vierailuista. Heidän mielestä vankeus on positiivinen kokemus lapsille, koska heillä on parempi mahdollisuus pitää kontaktia. Nämä isät eivät pitäneet yhteyttä lapsiinsa ennen vankeutta. (Martin 2001.) Vierailun koettiin kuitenkin olevan yksi mahdollisuus osallistua lapsen emotionaaliseen tukemiseen ja vuorovaikutuksen säilymiseen (Nurse 2001, Clarke ym. 2005). Osalle vangeista kuitenkin lapsen näkeminen ja jälleen eroaminen on liian tuskallista, joten he kieltävät lastensa vierailut (Martin 2001, Magaletta & Herbst 2001).

Vierailuille on paljon esteitä tapaamisympäristön lisäksi. Vangin asuttaminen lähelle kotiseutua ei ole aina mahdollista, ja vankilan maantieteellinen syrjäisyys vähentää vierailuja (Hairston 2001, Swisher & Waller 2008). Lapsen huoltajalla ei välttämättä ole omaa kulkuneuvoa. (Magaletta & Herbst 2001). Paikkakunnalle ei ole julkisia kulkuneuvoyhteyksiä, tai välimatkat ovat kohtuuttoman pitkiä. Myös matkakustannusten kalleus vähentää vierailua kaukana olevaan vankilaan. (Harrison 1997, Boswell & Wedge 2001.) Pitkä tapaamismatka on monelle taloudellinen este, jos perhe elää toimeentulotuella (Kaukoranta 2009).

Vierailujen toistumistiheys on rajoitettu (Tripp 2001). Myös vierailun kesto ja vierailuaika ovat rajoitettuja, mikä vaikeuttaa etenkin työssä käyvien aikuisten mahdollisuuteen tuoda lasta tai tulla itse tapaamiseen. (Nurse 2001). Yhteydenpitoa vaikeuttavat tapaamisaikojen vähyyys ja perhetapaamisten järjestelyjen vaikeus. Vankiloissa tapaamisajoissa ei jousteta esimerkiksi tapaajan myöhästyessä ja vankilavierailut koetaan epämiellyttävinä. (Ryynänen & Suomela 2011.)

Vankeutta edeltänyt kontakti lapsen äitiin vaikuttaa lapsen vierailuihin (Hairston 1998, Bushfield 2004, Clarke ym. 2005). Äidit vaikuttavat isän ja lapsen tapaamiseen joko tukemalla osallistumista tuoden lapsen vankilaan tai lannistamalla isän osallistumista (Tripp 2001, Arditti ym. 2005, Day ym. 2005, Swisher & Waller 2008). Lapsia voidaan käyttää parisuhteen pelinappulana sekä vangin että lapsen äidin taholta (Tripp 2001, Martin 2001). Monella vangilla on lapsia useiden naisten kanssa, ja nykyiselle puolisolle on vaikea selittää, että vanha tyttöystävä vierailee vain lasten takia (Hairston 1998, Nurse 2001). Vankiloissa vierailijoita on kohdeltu pahimmillaan epätoivottuina vieraina, ja henkilökunnan epäasiallinen käytös vähentää omaisten vierailuja (Hairston 1998). Vartijat asennoituvat vankilassa oleviin isiin kielteisesti ja heiltä puuttuu halu ja tahto antaa tukea (Kaukoranta 2009).

Puhelut ovat myös mahdollisuus pitää yhteyttä vankilan ulkopuolelle, mutta puhelut ovat kalliita (Hairston 1998, Clarke ym. 2005, Day ym. 2005). Vangit eivät voi ottaa vastaan puheluita (Bushfield 2004). Puheluiden ajoituksen kanssa on ongelmaa, koska puhelua ei voi soittaa milloin vain, ja puheaika on säännöstelty noin 15 minuutin mittaiseksi (Magaletta & Herbst 2001). Soittaessa ei voi tietää, pystyykö puhumaan lapsen kanssa (Clarke ym. 2005). Puhelut eivät ole välttämättä tervetulleita huoltajille, joiden kanssa isällä ei ole suhdetta (Arditti ym. 2005). Lapsen kehitysaste ja sukupuoli vaikuttavat puhelun sisältöön, ja usein puhelut koskevat lasten koulunkäyntiä ja harrastuksia. Isät antavat puhelimesa myös ohjeita lapsilleen. (Tripp 2001, Roy & Dyson 2005.)

Kirjeet koetaan yleiseksi ja taloudelliseksi tavaksi kommunikoida lasten kanssa, riippuen kuitenkin lasten iästä (Magaletta & Herbst 2001). Useat isät saavat lapsiltaan kirjeitä, valokuvia ja piirroksia, ja nuorten lasten äidit auttavat piirrosten ja valokuvien lähettämässä (Nurse 2001). Vangit miettivät, kuinka, ja mistä pitää kirjoittaa (Magaletta & Herbst 2001, Tripp 2001). Kirjeet käsittelevät harrastuksia, koulua, rohkaisevia sanoja, käyttäytymisohjeita sekä tiedon siitä, että isät rakastavat lapsiaan. Vankilaelämästä ei lapsille kirjoiteta. (Tripp 2001.) Vangit pelkäävät, että kirjeiden lähettäminen vankilasta voi leimata perheen, etenkin, jos isän vankilassa olo on pidetty salassa. Postileima vankilasta vaikuttaa pelkoon ja nujertaa tällöin postin lähettämistä. (Hairston 1998.)

2.3.3. Sosiaalistuminen vankilaympäristöön

Vankilaympäristössä vangit ovat keskipiste organisaatiossa, eivätkä perheet tai perhesuhteiden ylläpitäminen (Hairston 1998). Vankilan tärkeimmät prioriteetit ovat rankaiseminen ja turvallisuudesta huolehtiminen (Nurse 2001). Isien vanhemmuuden roolit ja toiminta muovautuvat vankilan sosiaalisen ympäristön realiteettien mukaan (Hairston 2001, Dyer 2005). Vankilan säännöt ja epäviralliset vankilakulttuurit vaikuttavat vanhemmuuden onnistumiseen ja yhteisöelämään (Hairston 2001, Nurse 2001). Vankiyhteisö koetaan suljettuna ja eristettynä miesyhteisönä, jossa miehistä asemaa ei voi osoittaa suhteessa naisiin tai lapsiin. Asuminen ja arkiset ratkaisut, kuten esimerkiksi suihkussa käynti, vaatetus ja nukkumaanmenoaika, ovat ohjeistettu erilaisilla säännöillä ja määräyksillä. (Hairston 2001.) Vangin vastuu on totella määräyksiä ja sääntöjä, tai löytää luovia teitä välttää kirjoitettujen sääntöjen rikkomisen (Hairston 1998).

Yhden sukupuolen järjestelmä vääristää miehisyyttä ja vankilassa miehisyyteen liittyy valta ja hallitseminen (Hairston 1998). Yleinen tulkinta miehen roolista on yksipuolinen ja karsittu. Siihen liitetään kovuus, hallitseminen, fyysinen voima ja toisista piittaamattomuus. (Hairston 2001, Magaletta & Herbst 2001.) Kovuus yhdistetään pelottavuuteen. Sosiaalinen selviytyminen vaatii katsomista selän taakse, välttellä aggressioita ja väkivaltaa. Sosiaalinen elinpiiri vankilassa pitää yllä institutionaalista järjestystä ja suojelee erilaisten asemaa (Hairston 2001, Roy & Dyson 2005.) Käyttäytymisen vaatimukset eivät tue vastuullista vanhemmuutta tai edes välittävänä ja myötätuntoisena aikuisena olemista (Hairston 2001). Tuen ja avun hakeminen käy itsekunnioitukselle, kun asuinyhteisössä korostetaan selviytymistä, periksi antamattomuutta ja puolensa pitämistä (Dyer ym. 2005).

Stressaavassa ja täpötäydessä vankiympäristössä kehitetään erilaisia selviytymistekniikoita, joista jotkut ovat haitallisia lapsille (Nurse 2001). Osa vangeista katkaisee kaikki siteensä vankilan ulkopuolelle, myös lapsiinsa. He kokevat yksinkertaisesti liian vaikeaksi jakaa ongelmia vankilan sisällä ja sen ulkopuolella. Eristäytyminen vankilan ulkopuolisesta elämästä on vastaus vankeuden ja vankilaympäristön aiheuttamaan stressiin. (Boswell & Wedge 2001, Nurse 2001.)

2.3.4. Vanhemmuuden taitojen parantaminen

Vankeusaikana vankilassa olevalla isällä on mahdollisuus arvioida uudelleen rikollista elämäntyyliään, perheen ja isyyden velvoitteita ja vastuullisuuden pyrkimyksiä (Bushfield 2004, Clarke ym. 2005). Vankila antaa hengähdystauon useilla esiintyneeseen päihderiippuvuuteen, sekä mahdollisuuden persoonalliseen itsetutkiskeluun (Bushfield 2004, Bahr ym. 2005, Clarke ym. 2005). Vangilla on mahdollisuus arvioida isyyden merkitystä elämässään (Harrison 1997, Nurse 2001). Vankeusaikana auttaa ymmärtämään aikaisemman elämäntyylin vaikutusta lapsiin, ja useimmalla on halu muuttua ja muuttaa elämänsä suuntaa (Bahr ym. 2005). Monet isät haluavat tavata samassa elämäntilanteessa olevia kohtalotovereita, kuulla heidän käsityksiään ja kokemuksiaan (Nurse 2001). He haluavat myös miettiä suhdetta itseensä, puolisoonsa, perheeseensä ja tulevaisuuteensa (Bahr ym. 2005). Vankeusajan positiivisia vaikutuksia ovat päihdekäytön väheneminen ja läheisten suhteiden parantuminen vangin oman muutoksen myötä (Ryynänen & Suomela 2011).

Vanhemmuuden taitojen – ohjelma auttaa lisäämään ymmärrystä omasta isyydestä (Nurse 2001, Meek 2007). Ohjelma antaa taitoja, joita tarvitaan perhesuhteiden hoidossa, etenkin lapsiin suhtautumisessa (Harrison 1997). Ohjelmalla pyritään parantamaan isien kognitiivista toimintaa vanhemmuuden taitojen soveltamisessa (Bushfield 2004). Ohjelman tavoite on myös auttaa katkaisemaan kehä, jossa tulevat sukupolvet joutuvat alttiiksi aiempien sukupolvien kehittämälle riskille. Perimmäiset muutokset asenteissa ovat vangin suhtautuminen lapsen kehitykseen, ja siihen, kuinka pitää kuria. (Dyer ym. 2005.) Ohjelman avulla vangit kokevat tärkeäksi sitoutumisen isänä olemiseen (Harrison 1997). Myös vankien ajatteluprosessit muuttuvat ohjelman aikana. He kokevat, että voivat muuttua, eikä heidän tarvitse olla sellaisia kuin oma isä oli ollut. (Tripp 2001.) Vanhemmuuden opettelu parantaa vangin käsitystä vanhemmuudesta, sekä vaikuttaa itsetuntoon ja taitoihin, mutta oppimiaan taitoja he eivät voi soveltaa käytäntöön vankeusaikana. (Harrison 1997, Magaletta & Herbst 2001, Bushfield 2004.)

2.3.5 Tulevaisuuden näkeminen

Isyydellä on tärkeä vaikutus vangin motivaatioon muuttaa elämäntapa, ja rakentaa vastuullisempi ja kypsempi elämäntyyli (Magaletta & Herbst 2001, Nurse 2001, Bahr ym. 2005). Vangin tulevaisuuden halut ja toiveet liittyvät näkemykseen aloittaa alusta (Arditti ym. 2005, Meek 2007). Vapautumisen jälkeen tavoite on tehdä asioita oikein lasten kanssa, pysyä lähellä, olla saatavilla ja tehdä erilaisia asioita (Arditti ym. 2005). Vangit haluavat olla jatkossa vastuullisia vanhempia (Magaletta & Herbst 2001, Bushfield 2004). Toiveet ja halut keskittyvät myös perhesuhteiden parantamiseen (Boswell & Wedge 2001). Kieltämättä jotkut miehet ovat peloissaan tulevaisuuden epävarmuudesta (Arditti ym. 2005, Day ym. 2005). He kokevat, että voi olla vaikea rakentaa uudelleen suhde perheeseen. Perhettä pidetään kuitenkin tärkeänä tukijana, ja suhteen rakentamisen ajatellaan vaativan aikaa ja rauhallista etenemistä (Hairston 2000, Bahr ym. 2005).

Vangit kokevat, että vapautumisprosessissa perheen tuella on suuri merkitys (Bahr ym. 2005). Hallittu vapautuminen perhe-elämään vähentää uusintavankeutta ja vahvat perhesiteet auttavat muuttamaan rikollista kehityskaarta (Day ym. 2005). Muutokseen vaikuttavat ratkaisevasti perheeltä saatu sosiaalinen tuki, oma halu muuttua, ja usko siihen, että voi muuttua (Bahr ym. 2005). Vangit kokevat tarvitsevansa riittävästi tukea, jotta pystyivät tekemään toivomiaan muutoksia (Hairston 2001, Meek 2007). Muutokset vaativat myös ystäväpiirin muutosta ja päihteiden käytön rajoittamista (Bahr ym. 2005).

Keväällä 2009 Nina Kaukoranta tutki ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään ”Se on niin mieletön lahja” vankien kokemuksia isyydestään. Isäksi tuleminen edusti miehelle elämän jatkuvuutta. Isäksi tuleminen oli positiivinen kokemus herättäen ristiriitaisia tunteita. Isät pitivät tärkeimpinä asioinaan vastuuta lapsista ja lasten huomioimisesta ja he kytkivät oman kasvatustehtävänsä vanhempien välisiin sukupuolirooleihin. Lasten kanssa yhdessä vietetyssä ajassa kuvastui toiminnallisuus ja yhteinen tekeminen. Huoli perheen hajoamisesta ja vieraantuminen lapsista aiheuttivat isälle pelkoa. Vankilassa ei voinut omista huolistaan keskustella riittävästi. (Kaukoranta 2009.)

2.4. Yhteenveto teoreettisista lähtökohdista

Vankilassa olevan miehen isyyden kokemiseen kuuluvat käsitys itsestä isänä, vuorovaikutuksen mahdollisuus, sosiaalistuminen vankilaympäristöön, vanhemmuuden taitojen parantaminen ja

tulevaisuuden näkemisen. Vankilassa olevan miehen isyys on ainutlaatuinen ilmiö, eikä voi olettaa, että isyys merkitsi samaa asiaa vankilassa olevalle kuin vankilan ulkopuolella olevalle isälle. Vankilassa olevat isät kokevat jokainen oman isyytensä erilailla. Vankeusrangaistuksella on monia negatiivisia vaikutuksia perheisiin. Vankeus tuo mukanaan suuria muutoksia vangin sosiaaliseen tilanteeseen ja se tuottaa usein kärsimystä koko perheelle.

Vangin mahdollisuus viettää tavallista perhe-elämää lakkaa vankilaan joutumisen vuoksi. Vankeusrangaistus vaikuttaa koko perheen elämään; puoliso jää ilman läsnä olevaa miestä ja lapsi ilman isää. Tämän vuoksi myös vangin perhe tulee tavallaan rangaistuksi. Vanhemmuuden hoitaminen vankilasta käsin on vaikeaa. Vaikutukset voivat johtaa epätoivottuihin ja ennalta odottamattomiinkin ilmiöihin (lapsen käyttäytymisen muutokseen, erotilanteisiin, vieraantumiseen, leimautumiseen).

Toisaalta perhe-elämä on voinut olla ongelmallista ennen jo vankeutta. Joissakin perheissä isän vaikutus on voinut olla hyvinkin vahingollinen ja kielteinen esimerkiksi päihdekäytön vuoksi, jolloin vankeustuomio saattaa jopa hyödyttää perhettä ja lapsia. Ero puolisoista vankeustuomion vuoksi voi toisaalta myös lujittaa suhdetta. Vankila-aika aiheuttaa yleensä vangille ja hänen perheellensä sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Vankilassa isyys muovautuu vankilan sosiaalisen ympäristön realiteettien ja vankilan sääntöjen noudattamisen mukaan.

Vankilassa olevien isien odotukset ja tarpeet konkretisoituvat yhteyksien luomiseen ja ylläpitämiseen sekä isyyden jäsentämiseen. Yhteydenpito vankilan ulkopuolelle onnistuu vierailujen, puheluiden ja kirjeiden avulla, mutta vuorovaikutuksen onnistumiselle on useita esteitä. Isät haluavat olla lastensa kanssa enemmän tekemisissä, kuin mihin heillä oli mahdollisuutta tai tilaisuutta. Tarpeita määrittävät sisäiset ristiriidat; toisaalta ollaan valmiita sitoutumaan aktiiviseen isyyteen, mutta toisaalta vankila koetaan esteeksi isyyden toteuttamiselle. Erilaiset ulkoiset esteet ja mielen sisäiset ongelmat vähentävät ajan antamisen mahdollisuutta. Isyys vaikuttaa vangin motivaatioon muuttaa elämäntapansa ja rakentaa vastuullisempi vanhemmuus. Vankeus antaa mahdollisuuden oman elämän arviointiin ja vanhemmuuden taitojen parantamiseen. Perhe on vangille keskeinen voimavara sekä vankilassa ollessa että vapautumisen jälkeen yhteiskuntaan sijoittumisessa.

3. TUTKIMUSKYSYMYS

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vankilassa olevien miehen kokemusta isyydestään. Tarkoitus on saada tietoa vankilassa olevien isien henkilökohtaisista kokemuksista ja siitä, miten vankeusrangaistuksen suorittaminen vaikuttaa kokemukseen.

Tutkimuskysymys on:

Miten vankilassa oleva mies kokee isyytensä?

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1. Tutkimuksen metodiset lähtökohdat

Tutkimusotteen ja metodologian valinnassa on kysymys näkökulmasta tutkimukseen ja totuuden ongelmaan. Tutkimuksen tarkoitus ohjaa menetelmän valintaa. (Hirsjärvi ym. 2009.) Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan kuvata todellista elämää kokonaisvaltaisesti ilman aineiston keruuta ja sen analyysiä tarkasti ohjaavaa valmista teoriaa (Vehviläinen – Julkunen & Paunonen 1997). Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaaminen (Eskola & Suoranta 1998).

Laadullinen tutkimus sopii aiheisiin, joista on vähän tai ei ollenkaan aikaisempaa tietoa, tai tutkittavaan ilmiöön halutaan uusi näkökulma. Laadullisen tutkimuksen avulla saatu tieto on sidoksissa osallistujien elämäntilanteisiin, aikaan ja paikkaan. Todellisuus voi näyttäytyä jokaiselle osallistujalle erilaisena ja tavoite on saada selville, mitä tutkittava ilmiö on osallistujien näkökulmasta. (Kylmä & Juvakka 2007.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tehtävänä on toimia tutkijan apuna hänen rakentaessaan käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998)

Kvalitatiivinen tutkimusote on tässä tutkimuksessa perusteltua, koska tutkimuksessa halutaan kuvata vankilassa olevan miehen kokemusta isyydestään. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella vankilassa olevien isien kokemuksista on olemassa vähän tutkittua tietoa. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan vankilassa olevien isien henkilökohtaisia kokemuksia ja ymmärrystä omasta isyydestään. Tutkimuksen tarkoituksena on saada vankien isyydestä mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaus.

4.2. Tutkimukseen osallistujat

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää valita tiedonantajat niin, että he tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon, tai heillä on tutkittavasta asiasta kokemusta. Tiedonantajat valitaan harkitusti ja tarkoitukseen sopivasti. (Munchall 2001, Tuomi & Sarajärvi 2009.) Kokemuksia ei voida tutkia, elleivät tutkimukseen osallistuvat kuvaa kokemuksiin jollain tavalla. Kokemuksen tutkiminen ei tuota yleispätevää ymmärrystä tutkimuskohteesta, vaan liittyy yksittäisiin, tutkimukseen osallistuvien kokemuksiin. (Perttula 2006.) Laadulliseen tutkimukseen osallistujien määrä on yleensä pieni, tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja aineistonkeruutapa vaikuttavat siihen, paljonko osallistujia tarvitaan (Åstedt-Kurki & Nieminen 1997). Pyrkimys on kerätä mahdollisimman rikas aineisto, jossa painotetaan enemmän laatua kuin määrää. Liian suuri aineisto voi vaikeuttaa tutkittavan ilmiön kannalta oleellisten asioiden löytämistä aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998.)

Tutkimuslupa anottiin Rikosseuraamuslaitokselta maaliskuussa 2010. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat vankilassa ehdotonta vapausrangaistusta suorittavat isät. Tutkimuksen valintakriteerinä oli hakea isiä, joilla oli yhteys vähintään yhteen alaikäiseen, biologiseen lapseensa ennen vankeustuomion alkamista. Kohderyhmään sopivia henkilöitä haettiin tutkimusluvassa nimettyjen yhteyshenkilöiden avulla kahdesta vankilasta. Vankiloiden yhteyshenkilöt kartoittivat maaliskuuhuhtikuussa 2010 valintakriteereihin sopivat isät, joita löytyi yhteensä 47. Näille isille yhteyshenkilöt jakoivat tiedotteen tutkimuksesta (liite 1).

Tutkimukseen osallistujiksi ilmoittautui yhteensä kaksitoista isää, jotka päätettiin ottaa mukaan tutkimukseen. Aineistonkeruun aikaan yksi osallistumislupauksen antanut isä oli siirtynyt toiseen vankilaan, joten kohderyhmään jäi yhteensä yksitoista (N=11) isää.

4.3. Aineistonkeruu

Kokemus on hyvin subjektiivinen ja henkilökohtainen tunne, josta yleensä kerrotaan vain vapaaehtoisesti (Hirsjärvi ym. 2009). Teemahaastattelua pidetään oivallisena työvälineenä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa, jossa tutkittavaa ilmiötä lähestytään mahdollisimman avoimesti (Kylmä & Juvakka 2007). Teemahaastattelussa edetään tiettyjen, etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teema-alueet ovat haastattelijan muistilista ja keskustelua ohjaava kiintopiste haastattelutilanteessa. Teema-alueiden tulisi olla

väljiä, jotta tutkittavan ilmiön moninainen rikkaus paljastuu mahdollisimman hyvin. (Hirsjärvi & Hurme 2008.)

Tässä tutkimuksessa teemat perustuivat aikaisempaan tutkimustietoon. Teemahaastattelurunkoa testattiin haastattelemalla tutkijan ystäväpiiriin kuuluvaa isää, jolla on alaikäisiä lapsia. Esihaastattelun jälkeen teema-alueita ja sanavalintoja oli mahdollisuus vielä tarkentaa ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista (Bell 2006, Hirsjärvi & Hurme 2008). Koehaastattelun perusteella teema-alueet todettiin ymmärrettäviksi, eikä niihin tehty muutoksia. Vankiloiden yhteyshenkilöt antoivat tutkimukseen ilmoittautuneille isille teemahaastattelurungon ennen haastattelua. Haastattelun teemat on kuvattu liitteessä 2.

Ennen varsinaisia haastatteluja on päätettävä haastattelun ajankohdasta, paikasta, kestosta ja haastattelun välineistä (Hirsjärvi & Hurme 2008). Vankiloiden yhteyshenkilöt huolehtivat haastattelujen ajankohdat vankilan päiväjärjestykseen sopiviksi ja varasivat tutkijalle haastattelupaikan vankilan tiloista. Haastattelupaikalle vaatimuksena oli rauhallinen ympäristö ja se, ettei samassa tilassa ole muita ihmisiä. Haastattelujen tallennusta varten hankittiin Olympus DS – 55 digitaalinen äänitallennin, jonka toimivuus testattiin ennen ensimmäistä haastattelua. Tallentimen äänenlaatu ja luotettavuus olivat erinomaiset.

Haastattelut pystyttiin suorittamaan vankiloiden yhteyshenkilöiden tekemän suunnitelman mukaisesti toukokuussa 2010. Tutkimuksen tiedonantajat haastateltiin vankilavirkamiehien työhuoneissa, ja tutkija haastatteli kaikki osallistujat itse. Haastattelutilanteissa olivat paikalla vain tutkija ja haastateltava isä. Ennen haastattelun aloittamista tutkija kertoi jokaiselle osallistujalle tutkimuksen tarkoituksesta ja haastattelun luottamuksellisuudesta. Tutkija painotti, että tutkimuksesta ei voi päätellä osallistujien henkilöllisyyttä, ja tutkimusaineisto säilytetään ja lopulta hävitetään niin, etteivät ulkopuoliset pääse siihen käsiksi (Oliver 2004). Jokaisella osallistujalla oli mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta ja keskeyttää haastattelu. Suostumus haastatteluun ja sen nauhoittamiseen pyydettiin kirjallisena (liite 3).

Haastattelutilanteissa tutkija yritti välttää virkailijamaista haastatteluasetelmaa, jossa tutkija istuisi osallistujan kanssa vastakkaisilla puolilla työpöytää. Haastattelussa tutkija pyrki saavuttamaan mahdollisimman tasa-arvoisen ja luottamuksellisen suhteen osallistujaan, joka oli elämänsä asiantuntija. Haastattelujen onnistumisen kannalta tutkijalla oli riittävästi esiyymmärrystä tutkimusteemasta ja vankilan paikallistuntemusta haastattelupaikan olosuhteista. Haastattelut alkoivat jokapäiväisistä asioista keskustelemalla. Alkukeskustelut vapauttivat tunnelman.

Tutkijan vankilatyökokemus vaikutti luottamuksen syntymiseen. Osallistuja arvostivat sitä, että tutkija oli ollut töissä vankilassa, jonka perusteella tutkija ymmärsi vankilan käytäntöjä ja tapoja. Tutkija ymmärsi paremmin osallistujien puhetta ja osasi liittää sen oikeaan paikkaan ja tilanteeseen. Vankilassa olevien miesten haastattelemineen on lähes mahdotonta ilman vankilaslangin hallitsemista. Tutkijan on mahdoton seurata osallistujan puhetta, jos hän ei ymmärrä tämän käyttämää kieltä.

Kukaan osallistuja ei keskeyttänyt haastattelua ja jokainen antoi luvan haastattelun nauhoittamiseen. Äänitallentimen käyttö mahdollisti häiriöttömän ja vapaan keskustelun. Tutkija pystyi keskittymään tiedonantajan puheeseen huolellisesti ja tekemään tarkentavia kysymyksiä, kun ei tarvinnut samalla tehdä muistiinpanoja. Monet kipeätkin asiat kerrottiin rehellisesti ja kaunistelematta.

Haastattelujen kesto vaihteli 50 - 90 minuuttiin, pääsääntöisesti haastattelu kesti noin yhden tunnin. Yhteensä haastatteluista kertyi 11 tuntia ja 53 minuuttia äänitallennusta. Haastattelujen jälkeen tutkija litteroi eli purki nauhoitetut haastattelut mahdollisimman pian sanatarkoiksi teksteiksi (Hirsjärvi ym 2009). Puhtaaksi kirjoitettua tekstiä kertyi yhteensä 132 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12 ja riviväli 1,5).

4.4. Aineiston analyysi

Aineiston analyysin tarkoituksena on saada tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus ilmiöstä, jonka pohjalta voidaan tehdä johtopäätöksiä (Kylmä & Juvakka 2007). Tässä tutkimuksessa aineisto analysoitiin sisällön analyysillä, jota pidetään laadullisen aineiston perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysin avulla aineistoa voidaan systemaattisesti järjestellä ja kuvata ja menetelmän tavoitteena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa sisällönanalyysissä luokittelu perustui aineistosta nouseviin havaintoihin, joita tutkimuksen tarkoitus ja kysymyksenasettelu ohjasivat. (Kylmä ym. 2008.)

Aineistolähtöinen analyysi voi edetä aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä, alakategorioiden ja yläkategorioiden kautta yhdistävien kategorioiden luomiseen. Aineistolähtöisessä analyysissä merkityksellinen ilmaisu eli analyysiyksikkö valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaan. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause, lauseenosa, ajatuskokonaisuus tai sanayhdistelmä. (Latvala & Vanha-Nuutinen 2003, Parahoo 2006.) Tässä tutkimuksessa analyysiyksikköinä toimivat lauseet, lauseenosat ja ajatuskokonaisuudet.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi tapahtuvat osittain samanaikaisesti. Aineiston analyysi aloitettiin jo kesällä 2010. Litteroinnin jälkeen tutkija luki tekstejä useita kertoja läpi mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan saamiseksi ja merkityksellisiä ilmaisuja etsien. Alkuperäisilmaisut redusoitiin eli pelkistettiin yksittäisiksi ilmaisuiksi tutkimuskysymyksen mukaisesti. Pelkistetyt ilmaisut koottiin samaan taulukkoon tietokoneohjelmaa (Word) apuna käyttäen. Pelkistettyjä ilmaisuja muodostui 946. Taulukossa 1 on kuvattu esimerkki aineiston pelkistämisestä.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
”Tietenkin nämä lapsien syntymiset, kyllä ne katkas, ettei siellä kadulla luuhaa.”	Lapsien syntymä rauhoitti elämäntapaa
”No sellainen tuli vähän mieleen, että nyt pitää ruveta vastuuta kantamaan muistakin kuin itsestään.”	Pitää ottaa vastuuta muistakin kuin itsestä
”Sitten, ei sitä oikein ollut valmis sillain isäksi.”	Ei ollut valmis isäksi
”Se oli vähän sellaista epätietoisuutta lähteä hoitamaan.”	Epätietoinen lastenhoidossa

Seuraavaksi aineisto ryhmiteltiin etsien aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset käsitteet tai ilmaisut ryhmiteltiin vielä Excel-tilukossa. Ryhmittelyjä verrattiin aikaisempiin päällekkäisyyksien poistamiseksi. Analyysiä jatkettiin yhdistämällä ryhmitellyt ilmaisut samaan alakategoriaan, jolle annettiin sisältöä kuvaava nimi. Analyysissä alakategorioita muodostui neljätoista. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja alakategorian muodostumisesta on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja alakategorian muodostumisesta

Pelkistetty ilmaisu	Ryhmitelty ilmaisu	Alakategoria
Lapsen syntymä rauhoitti elämäntapaa Elämänrytmi muuttui pitkäksi aikaa Oli selvin päin On itse kunnossa kun on lapsen kanssa En ole kotona touhunnut mitään	Elämän rauhoittuminen	Lapsen aiheuttama elämänmuutos
Pitää ottaa vastuu muistakin kuin itsestä Vapaa-aikaa vähemmän kuin muilla Oli sidottu Vastuu myös lapsesta Ei osannut kantaa vastuuta lapsesta	Vastuullisuuden muuttuminen	
Ei ollut valmis isäksi Isyyden arvostuksen puute Läsnäolo oli hukassa Tulevaisuutta ei nähnyt Ei osannut arvostaa vanhemmuutta	Oma epävarmuus	
Epätietoinen lastenhoidossa Lastenhoidossa avun kysyminen sukulaisilta Lasten hoitaminen kotoa saadulla opilla Kotiin päästyä olisi pitänyt tietää kaikki Lastenhoito oli rankkaa Lapset vaativat ajan 24/7	Lastenhoidon opettelu	

Tämän jälkeen abstrahointia eli teoreettisten käsitteiden luomista jatkettiin vertaamalla syntyneitä alakategorioita toisiinsa ja yhdistämällä samansisältöisiä alakategorioita yläkategorioiksi. Yläkategorioiden muodostuminen myös tiivistä aineistoa. Aineistosta yläkategorioita muodostui viisi. Kategorioiden muodostaminen oli jatkuvaa vuoropuhelua aineiston kanssa. Tutkija tiedosti oman tietoisuutensa kehittymisen tutkimuksen kuluessa ja teki useita tutkimuksellisia uudelleenlinjauksia analyysissään.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena oli luoda sanallinen ja selkeä kuvaus ilmiöstä. Tavoitteena oli saada käsitteellinen näkemys vankilassa olevan miehen isyydestä. Analyysillä pyrittiin järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää tietoa. Aineiston käsittely perustui loogiseen päättelyyn ja tutkijan tulkintaan, jossa aineisto hajotettiin osiin ja koottiin uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Analyysillä luotiin selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä.

Kvalitatiivisessa tutkimusraportissa lukijalle tulisi antaa mahdollisimman tarkka kuva niistä toimista, jotka ovat johtaneet raportoituihin tuloksiin. Lukijalla pitäisi olla edellytys arvioida ratkaisuihin liittyviä vaiheita. (Eskola & Suoranta 1998.) Aineistokatkelmilla tutkija pyrkii antamaan lukijalle kuvan isien yksilöllisistä kokemuksista. Lainauksien tarkoitus on lisätä lukijan mahdollisuuksia seurata, arvioida ja tarvittaessa riitauttaa tutkijan tekemät tulkinnat ja johtopäätökset. Lainaukset ovat pääosin sanatarkkoja ja lainauksiin on jätetty tiedonantajan numero.

5. TULOKSET

5.1 Tiedonantajien taustatiedot

Tutkimukseen osallistui yksitoista (N=11) vankilassa ehdotonta vapausrangaistusta suorittavaa isää. Isät olivat haastatteluhetkellä iältään 27 – 44 – vuotiaita, keski-ikä ollessa 34 vuotta. Jokainen isä piti yhteyttä vähintään yhteen ala-ikäiseen, biologiseen lapseensa ennen vankeusrangaistuksen alkamista. Tiedonantajien lapsien määrä vaihteli yhdestä viiteen. Lapsia isillä oli yhteensä 29, joista 15 tyttöä ja 14 poikaa. Nuorin lapsista oli vuoden vanha ja täysi-ikäisiä lapsista oli kaksi. Osallistujien perhetilanteet olivat erilaisia. Kahdeksan isää oli haastatteluhetkellä naimisissa ja kolme isää oli eronnut 2 – 4 vuotta aikaisemmin. Naimisissa olevista isistä kolme isää oli naimisissa lastensa äidin kanssa, kahdella isällä ei ollut nykyisen vaimonsa kanssa yhteisiä lapsia ja kolmella isällä oli lapsia useamman naisen kanssa. Yhden isän kaikki lapset asuivat sijaiskodissa ja toisen isän kolmesta lapsesta kaksi oli huostaan otettu.

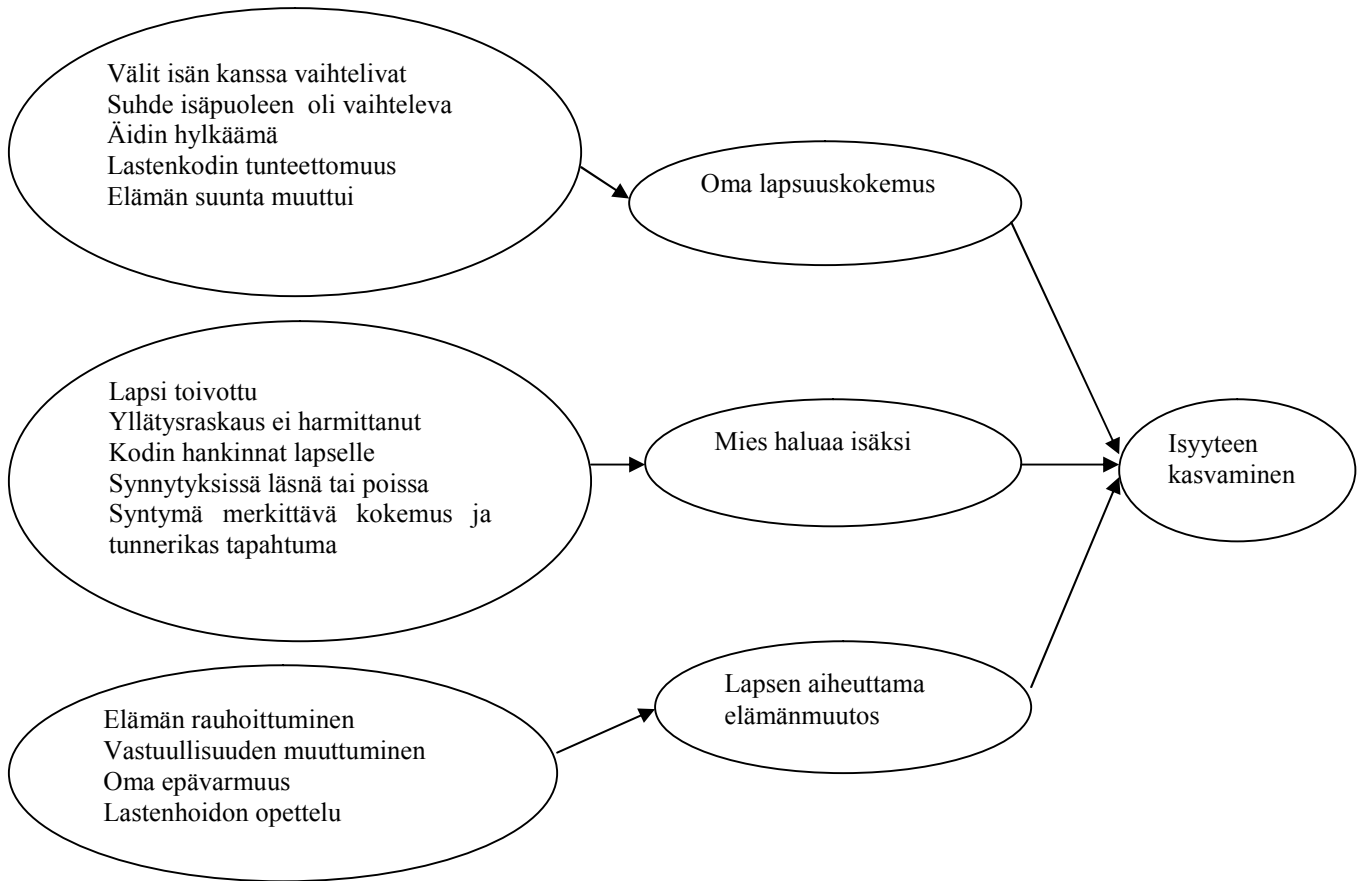
Kaikki isät olivat aikaisemmin olleet vankilassa. Haastatteluhetkellä suorittavan tuomion kokonaispituus vaihteli vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Kahdella isällä vapautuminen oli vajaan kahden kuukauden päästä haastatteluhetkestä. Osan tiedonantajista (N=5) tutkija oli tavannut aikaisemmin työnsä vuoksi.

5.2 Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys

Aineiston perusteella vankilassa olevien miehen kokemus isyydestä oli monimuotoinen ja tilanteeseen sidottu. ”Monimuotoinen ja tilannesidoksinen isyys” muodostui viidestä yläkategoriasta: 1) ”Isyyteen kasvaminen”, 2) ”Isän ja lapsen yhdessäolo”, 3) ”Aikuisten jäähyllä oleminen”, 4) ”Isyyden tuki vankilassa vähäistä” ja 5) ”Usko parempaan elämään”.

5.2.1 Isyyteen kasvaminen

Isyyteen kasvaminen muodostui kolmesta alakategoriasta: ”Oma lapsuuskokemus”, ”Mies haluaa isäksi” ja ”Lapsen aiheuttama elämänmuutos” (kuvio 1).

Kuvio 1. Isyyteen kasvaminen

Oma lapsuuskokemus

Isät olivat kasvaneet varsin erilaisissa perheissä ja saaneet hyvin erilaiset eväät elämäänsä. Isien elämä oli alkanut ydinperheessä. Osalla elämä lapsuudenperheessä oli tavanomaista ja taustalla oli paljon positiivisia asioita, jotka olisivat mahdollistaneet toisenlaisen suunnan elämäntaipaleelle. Muistot omasta biologisesta isästä ja isän kanssa vietetystä ajasta olivat kuitenkin vähäiset.

Vanhempiensa kanssa asuneiden isien lapsuuden muistot olivat erilaisia. Vanhempien kanssa asuttiin murrosikäiseksi asti, tai oma isä oli kuollut, kun oli kymmenen vuoden vanha. **Välit isän kanssa vaihtelivat.** Isän kanssa lapsuus oli ollut helppoa tai isän kanssa ei tultu toimeen ollenkaan.

Vaikka lapsuudessa oli ollut elämä helppoa, niin usein murrosiässä välit vanhempien kanssa kiristyivät. Välit olivat riitaisat, jolloin korostui jatkuva erimielisyys kaikista asioista. Isä saattoi olla ankara ja kova kurinpitäjä, joka oli kova teettämään lapsillaan töitä. Toisaalta isältä saattoi saada tukea muun muassa harrastuksiin. Lapsuuden kodissa oppi pitkäjänteisen ja joustavan elämäntavan.

”Meidän isä oli omalla tavallaan erakoitunut, ei hän oikein tehnyt mitään töiden jälkeen, että se pötkötteli sohvalla ja katsoi tv:tä.” T9

Eroperheissä kasvaneiden isien vanhemmat olivat eronneet isän ollessa alle vuoden vanha. Eron jälkeen suurin osa asui äitinsä ja isäpuolensa luona ja muutama isän kanssa. Äidin luona asuneilla isillä ei ollut mitään lapsuudenmuistoja biologisesta isästään. He eivät olleet missään tekemisissä isänsä kanssa eron jälkeen. Useimmiten tähän oli syynä isän runsas alkoholin käyttö. Mitään roolimallia nämä isät eivät olleet omalta isältään saaneet.

”Olin muutaman kuukauden vanha, eikä isän kanssa ole ollut mitään tekemistä. Ei ole ollut eikä tule ikinä olemaankaan.” T4

Suhde isäpuoleen oli vaihteleva. Isäpuoli joko koettiin läheiseksi tai isäpuolen kanssa ei tultu ollenkaan toimeen. Isäpuoli tuntui aivan omalta isältä ja oli hyvä roolimalli. Koti oli ollut päihtetön ja kasvuympäristö väkivallaton. Lapsuuden harrastuksia oli tuettu ja isäpuoli oli ollut mukana. Äidin ja isäpuolen runsas alkoholin käyttö vaikeutti yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. Alkoholin suurkulutuksen vuoksi isä oli huostaan otettu alakouluikäisenä ja hän kasvoi aikuiseksi koulukodissa.

”tosi hyvä suhde on ollut... se on ollut kuin isä... ihan hyvän mallin sain” T2

Vanhempien eron jälkeen isän luokse jääneet miehet kokivat joutuneensa **äidin hylkäämäksi**. Vanhempien eron jälkeen äiti ei halunnut lapsia luokseen asumaan, tai asumismuotoon vaikutti vanhempien kulttuuritausta. Omasta isästä oli hyvät muistot, vaikka isä käytti runsaasti alkoholia. Kuitenkaan mitään muistikuvaa ei ollut siitä, mitä olisi isän kanssa yhdessä tehnyt. Kun oma isä oli kuollut tiedonantajan ollessa kolmen vuoden vanha, niin lapsuus vietettiin lastenkodissa.

Lastenkodin tunteettomuus oli jäänyt syvästi isän mieleen. Lastenkodissa vallitsi kova kuri, eikä siellä saanut osakseen hellyyttä.

”Ne oli sellaisia, jos tuotiin ruoka lautaselle eikä sitä pystynyt syömään, niin ne tuli päälle ja joutui pimeään huoneeseen” T11

Elämän suunta muuttui pääsääntöisesti kouluiässä, jolloin useammalla tuli mukaan päihdekäyttö. Päihteiden käytön seurauksena koulunkäynti jäi kesken ja joillekin siitä seurasi huostaanotto. Päihteiden käytöllä oli pääsääntöisesti vaikutusta rikolliseen elämään. Toisaalta murrosiässä tapahtunut muutto toiselle paikkakunnalle toi mukanaan uuden kaveripiirin ja tätä myötä rikollisuuden. Vaikka isäpuoli oli hyvä roolimalli ja kotiolot olivat normaalit, niin isä kertoi käyttäneensä tilaisuudet väärin. Isä kertoi olleensa töissä ja hän koki, että olisi ollut mahdollisuuksia normaaliin elämään, mutta jännityksen vuoksi oli rikolliseen elämään lähtenyt. Hän kertoi kiinnostuneensa katupojan elämästä ja helpon rahan saamisesta. Nuorena oli kuvitellut, että saisi tehdä mitä vain itse haluaa.

Mies haluaa isäksi

Kaikki isät olivat halunneet lapsia, halunneet tulla isäksi. Suurin osa raskauksista oli alkanut suunnitelmallisesti. Raskaus oli alkanut harkitusti ja **lapsi oli toivottu**. Silloin kun lapset olivat saaneet alkunsa keinohedelmöityksen avulla, niin lasten hankkimista oli pitkään mietitty. Osa raskauksista alkoi yllättäen, mutta **yllätysraskaus ei** kuitenkaan isää **harmittanut**. Isät odottivat lapsen syntymään innolla. Tieto raskaudesta vaikutti osalla isistä myös omaan elämäntapaan, jolloin huumeiden käyttö lisääntyi tarkoituksellisesti ennen lapsen syntymää.

”Lapset oli odotettuja, sanotaan, että 2 ensimmäistä oli ns. vahinkoja, mutta sitten kun raskaus ilmeni, niin ei siinä enää harmittanut, että päinvastoin, että sitä tosiaan odotti.”T1

Isä osallistui synnytysvalmennukseen ja oli mukana neuvolakäynneillä aina kun oli mahdollista. Perhevalmennuksissa isä koki olevansa tervetullut ja toivottu ja tuli huomioituksi. Isä tunnusteli sikiön liikkeitä vatsanpeitteiden läpi. Tulevat vanhemmat tekivät yhdessä **kodin hankinnat** tulevalle **lapselle**. Lapsen tuloon valmistauduttiin ostamalla lastenvaunut, pinnasänky ja vaatteita.

”Perhevalmennuksissa käytiin, odotin, että menen sinne nyt vaan istuskelemaan, mutta joutui niin kuin itsekin tekemään.” T9

Synnytyksissä isät olivat joko **läsnä tai poissa**. Poissaolo oli vanhempien yhdessä sopima asia, tai sitten isä oli lapsen syntymän aikaan vankilassa. Isällä oli ollut mahdollisuus olla mukana kaikkien lastensa synnytyksessä, tai vain osan, tai kaikki lapset olivat syntyneet vankeusaikana. Yksi isä oli saanut tietää yhdestä lapsestaan vasta, kun lapsi täytti viisi vuotta.

”Se oli niin kuin yhteinen päätös, että en ollut synnytyksessä.”T6

Isän ei ollut pakko olla synnytyksessä mukana, mutta mukana oloa pidettiin hyvänä ja positiivisena kokemuksena. Synnytys koettiin mielekkäänä tapahtumana. Isä koki olleensa apuna ja puolison tukena. Synnytyksissä isät otettiin hyvin huomioon ja he saivat ohjeita henkilökunnalta. Synnytyksestä oli jäänyt myös mieleenpainuva muisto henkilökunnan suhtautumisesta ja toiminnasta. Päihtymystilan vuoksi lapsen syntymästä ei ollut selkeää muistikuvaa. Kaikki synnytykset eivät sujuneet normaalisti. Isä muisti, kuinka lapsen sydänäännet olivat hävinneet, ja työntekijöille oli tullut kova kiire. Isä oli joutunut jäämään odottamaan tietoa. Puoli tuntia oli tuntunut pitkältä ajalta, ennen kuin isä sai tiedon hätäsektiolla syntyneestä, että kaikki meni hyvin.

”Ensimmäisen lapsen syntymästä on jäänyt mieleenpainuva homma. Mä oon vähän tummempi iholta. Kun lähdettiin synnytyssaliin, niin lääkäri rupes puhumaan mulle englantia. Sit salissa kun mä rupesin puhua suomena, niin hän meni vaikeeksi.” T2

Syntymä oli miehelle erittäin **merkittävä kokemus ja tunnerikas tapahtuma**. Syntymä koettiin uskomattomaksi ja ainutlaatuiseksi tapahtumaksi sekä ihmeeksi, vaikka se ei välttämättä isän mielestä ollut kaunista katseltavaa. Syntymän tuomia tunteita isän oli mahdoton kuvata sanoin, vaan syntymää kuvattiin yleisesti hyvänä tunteena. Uusea isä liikuttui lapsen syntyessä kyyneliin.

” Se on semmoinen tunne, että sitä ei voi kuin isä kokea.”T8

Vastasyntyneen lapsen syliin saaminen aiheutti valtavan tunteen, jota oli vaikea sanoin kuvata. Isät kuvasivat lämpimiä tunteita. Syntymän jälkeen isällä oli yhteenkuuluvuuden tunne lapseen ja puolisoon. Oma lapsi koettiin rakkaaksi. Tärkeää miehelle oli, että lapsi oli omaa ”verta”.

Vankilassa olleet isät pääsivät tapaamaan lastaan syntymän jälkeen joko synnytyslaitoksella tai kotona vartijoiden saattamana. Tällöin isällä oli mahdollisuus olla yhdessä lapsensa ja puolisonsa kanssa yhden tunnin ajan, joka koettiin lyhyeksi ajaksi tutustua uuteen perheenjäseneseen.

Lapsen aiheuttama elämänmuutos

Etenkin ensimmäinen lapsi aiheutti muutoksen isän elämässä; usein isän **elämän rauhoittuminen** tapahtui ainakin hetkeksi syntymän jälkeen. Elämäntavan muutos ei välttämättä kestänyt kovin kauan aikaa. Isänä oleminen oli miehelle elämäntilanne, joka aiheutti positiivisia ja negatiivisia tunteita. Ennen lasta isä koki olevansa vastuussa vain itsestään, mutta syntymän jälkeen isän piti ottaa vastuu myös lapsesta ja lapsen hyvinvoinnista. Kotiutuminen laitokselta kotiin koettiin hämmentäväksi tilanteeksi.

”Kun sieltä sairaalasta kotiin mentiin, niin se oli outo tilanne, että se on nyt tossa ja pitäisi muka kaikki tietää.” T9

Vastuullisuuden muuttuminen hirvitti, koska uudenlainen arki toi väsymystä, stressiä ja epävarmuutta omasta isyydestä. **Oma epävarmuus** isänä olosta ilmeni vastuullisuuden ja isyyden arvostuksen puuttumisena. Epävarma isä ei kokenut sopivansa isän rooliin, eikä hän osannut nähdä tulevaisuutta. Isä koki olevansa sidottu, koska lapsen myötä oma aika väheni. Aikaa ei enää ollut yhtä paljon omiin harrastuksiin tai ystävien tapaamiseen.

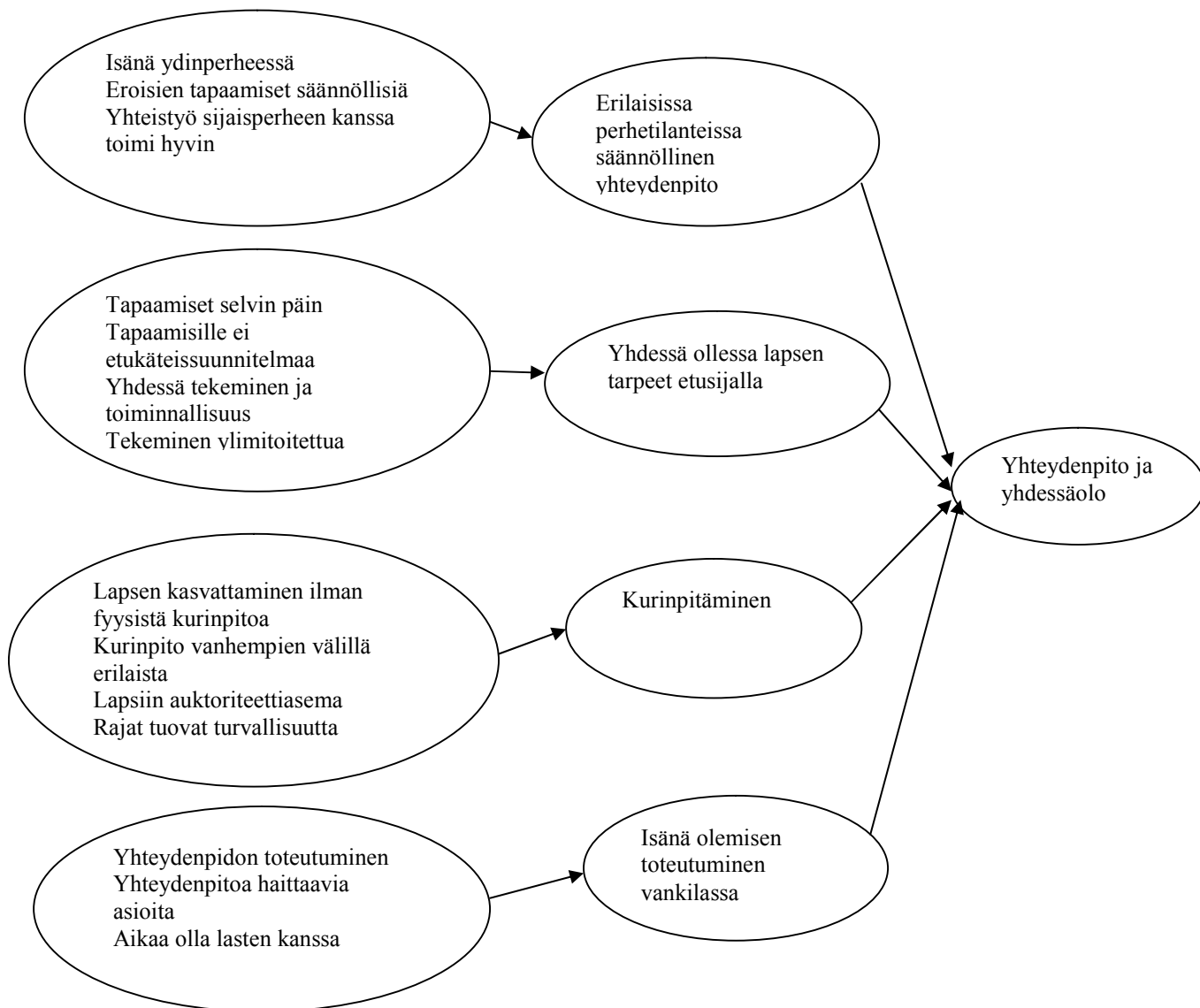
”En varmaan ollut oikein valmis isäksi. Läsnaolo oli jotenkin hukassa silloin. Vapaa-aikaa ei saanut samalla tavalla kuin samanikäiset tuttavat... tunsin itsensä kovasti sidotuksi.” T10

Vaikka lapsen kanssa oleminen koettiin raskaaksi, niin siihen tottui nopeasti. **Lastenhoidon opettelu** oli isälle outoa. Lastenhoito koettiin vaativaksi, koska siinä oli kiinni yötä päivää. Toisaalta oman lapsen hoitaminen koettiin myös palkitsevana. Tarvittaessa lastenhoitoon kysyttiin apua lähisukulaisilta. Isät kokivat parisuhteen kärsivän, koska parisuhteelle ei ollut enää aikaa muuta kuin lyhyt hetki iltaisin lapsen mentyä nukkumaan.

”Mä en oo mikään kirjanoppinut isä. Vähän epävarmalta pohjalta isänä lähtenyt.” T2

5.2.2 Yhteydenpito ja yhdessäolo

Aineiston perusteella ”Yhteydenpito ja yhdessäolo” muodostui neljästä alakategoriasta: ”Erilaisissa perhetilanteissa säännöllinen yhteydenpito”, ”Yhdessä ollessa lapsen tarpeet etusijalla”, ”Kurinpitäminen” ja ”Isänä olemisen toteutuminen vankilassa” ja (kuvio 2).

Kuvio 2. Yhteydenpito ja yhdessäolo

Erilaisissa perhetilanteissa säännöllinen yhteydenpito

Erilaisissa perhetilanteissa isän ja lapsen säännöllinen yhteydenpito oli erilaista. **Isänä ydinperheessä** ollessa ja työssä käyden oli vaikeuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Toisaalta kotona olevalla isällä oli päivittäin riittävästi aikaa viettää lastensa kanssa. Isän ollessa komennustöissä hän koki, ettei hänellä ollut riittävästi aikaa olla lastensa kanssa yhdessä. Lisäksi oman talon rakentaminen vapaa-aikana aiheuttivat stressiä ja väsymistä. Lapset olivat kuitenkin isän mukana arkisissa askareissa.

”Viimeiset vuodet rakennusprojektia ja sitten mä ajan rekkaa ulkomaille... on vähän morkkikset, kun on saanut olla vähän lasten kanssa” T1

Lapsistaan erossa asuvien isien ja lapsen lähihuoltajan yhteistyö vaihteli. Vanhempien välinen yhteistyö oli toimiva erosta huolimatta, tai erotilanteen jälkeinen yhteistyö koettiin hankalaksi. Lasten ja isän yhdessä oleminen onnistui vanhempien välisellä, suullisella tapaamissopimuksesta. Tällöin isä koki saavansa hyvin tietoa lapsestaan, sillä lähihuoltaja kertoi oma-aloitteisesti. Isä myös osallistui taloudellisesti lapsen menoihin. Toisaalta erotilanteessa muun muassa isän uusi puoliso ja raha-asiat herättivät katkeruutta, ja joissain tilanteissa lapsia käytettiin niin kutsutusti pelinappuloina vanhempien välillä. Erotilanteen hankaluuksista huolimatta kaikki isät olivat saaneet nähdä lapsiaan. Ainoastaan yksi isä oli joutunut hakemaan tapaamissopimukseen oikeuden päätöksen. Ajan kuluessa erosta vanhempien välit olivat tasaantuneet.

”Meillä oli vähän tuliset välit, että olen joutunut kaksi kertaa oikeudessakin käymään näistä tapaamisista.” T9

Eroisien tapaamiset olivat **säännöllisiä**, mutta tapaamistiheys vaihteli. Tapaamistiheyteen vaikuttivat koulunkäynti, päivähoido sekä pitkä välimatka. Isät pyrkivät tapaamaan lapsiaan aina kun se vain oli mahdollista. Isällä oli mahdollisuus viettää lasten kanssa aikaa sekä viikolla että viikonloppuisin, tai joka toinen viikonloppu oli pidennetty tapaaminen. Isä myös sai lapset luokseen joka toiseksi viikonlopuksi sekä lapsen lomien ajaksi. Isän ja lapsen välinen pitkä välimatka mahdollisti tapaamiset ainoastaan koulun lomien aikana, jolloin isällä oli mahdollisuus saada lapsi luokseen koko loman ajaksi.

”ennen vankilaan tuloa mä olin lasten kanssa päivittäin tekemisissä. Lapset oli mun luona lomat ja vähintään joka toinen viikonloppu, joskus montakin viikonloppua peräkkäin.” T2

Sijaisperheessä asuvista lapsistaan isät olivat saaneet hyvin tietoa siitä, mitä lapselle kuuluu. Isät kokivat, että **yhteistyö sijaisperheen kanssa toimi hyvin**, sillä sijaisvanhemmat ilmoittavat usein

lapsen kuulumisia. Isät olivat saaneet tavata lapsiaan aina, kun halusivat. Tapaamiset sijaisperheen kanssa sovittiin etukäteen.

Melko hyvin on tullut tietoa lapsen asioista, niin kuin kouluun liittyviä... jos on ollut jotain ongelmia” T8

Yhdessä ollessa lapsen tarpeet etusijalla

Isät kertoivat viettävänsä tavallista arkielämää lastensa kanssa. Isät kokivat, että läsnäolo oli tärkeä asia, ja **tapaamiset** isät olivat **selvin päin**. **Tapaamisille ei** tehty mitään **etukäteissuunnitelmaa**, vaan yleensä yhteinen aika vietettiin lapsen ehdoilla.

”elänyt sellaista tavallista arkielämää... tehdään tavallista.” T7

Yhdessä tekeminen ja toiminnallisuus korostuivat yhdessäolon kuvauksissa. Ulkoileminen erilaisissa muodoissa; puistoissa käyminen, erilaisten pelien pelaaminen, uinti sekä lasten harrastuksissa mukana olo kuuluivat isän ja lapsen yhdessä viettämiin hetkiin. Ajoittain **tekeminen** oli **ylimitoitettua**. Yhdessä ollessa isällä oli liiallista yrittämistä ja viikonlopun aikana isä yritti tarjota lapsille mahdollisimman paljon erilaista mukavaa tekemistä. Isä koki ajoittain ahnehtivansa liikaa kaikkea toimintaa lyhyeen yhdessäolon hetkeen, mikä ajoittain aiheutti vanhempien välille erimielisyyttä. Äideillä oli ajoittain vaikeuksia viettää arkea lasten kanssa, kun viikonlopun aikana isän luona sai tehdä mitä halusi. Joskus isä syyllistyi lapsen lahjontaan. Isä kuitenkin koki olevansa isä, aikuinen vanhempi, vaikka ei kaikkea lapselle ostanutkaan.

”ei silleen, että ostaisin oman paikkani” T4

Kurinpitäminen

Lapsen kasvattaminen tapahtui **ilman fyysistä kurinpitoa**. Isät eivät uskoneet fyysiseen kurinpitoon, vaan ennemmin he yrittivät puhua lapselle rauhallisesti. Ajoittain samasta asiasta joutui lapsille sanomaan useita kertoja. Vankeusaikana lomalla ollessaan isä ennemmin katsoi sivusta kuin osallistui kurinpitämiseen. Asuminen lapsista erillään vaikutti siihen, että isä antoi

enemmän periksi. Isä koki kasvattavansa lastaan leväperäisesti, koska jollain lailla hyvitteli poissaoloaan.

Kurinpito oli vanhempien välillä erilaista. Osassa perheistä äiti antoi enemmän lapsille periksi, kun taas isä kertoi pitävänsä kiinni sovituista asioista. Toisaalta lähihuoltajana ollut äiti piti parempaa kuria, ja isä antoi enemmän periksi. Joissain tilanteissa äiti antoi enemmän periksi, koska isän mielestä ei aina jaksanut pitää kuria. Osa isistä ei tykännyt komentaa lapsiaan. Isä ei kestänyt lasten itkua, joten antoi helpommin periksi. Isä yritti kuitenkin opetella pitämään parempaa kuria

”Mä pidän lapsille rajat. Aika vahvastikin vielä. Enemmän kuin vaimo. Vaimon kanssa käydään keskustelua, olenko sanonut liian rajusti.” T1

Isällä oli **lapsiin** tietynlainen **auktoriteettiasema**, jolloin lapsi totteli ilman komentamista. Isä koki olevansa tiukka, mutta samalla hellä ja huomaavainen, oli isä leikkisellä tavalla. Isät kokivat, että **rajat tuovat** lapsille **turvallisuutta**. Sijaisperheessä asuvat lapset saivat isän luona tehdä kaikkea ehkä liian helposti. Lapsi oli huomannut isän ostavan kaiken, mitä lapsi osasi pyytää. Lapsen uhma näkyi tavaroiden rikkomisena ja nuoremman sisaruksen kiusaamisena.

”mulla on auktoriteettia lapsiin silloin kun ne on mulla. Ne tottelee mua, ei tarvitse pahemmin korottaa ääntä. Omalla tavallaan tiukka, että on säännöt, mutta hellä ja huomaavainen.” T5

Isänä olemisen toteutuminen vankilassa

Vankilassa olevan isän ja lapsen **yhteydenpidon toteutuminen** onnistui puhelimitse ja kirjeitse sekä lomien ja erilaisten vankilassa tapahtuvien tapaamisten avulla. Kaikki isät pitivät puhelimella yhteyttä lapsiinsa, joihin heillä oli kontakti ennen vankeuden alkamista. Vankiloissa oli erilaiset tavat järjestää puhelinyhteyden toteutuminen.

Avolaitoksessa olevat isät saivat soittaa omalla matkapuhelimellaan iltaisin ja viikonloppuisin, ja lapset pystyivät soittamaan isilleen vankilaan, mikä koettiin hyvänä asiana. Isät myös lähettivät tekstiviestejä lapsilleen. Osa isistä kertoi puhuvansa vähintään tunnin päivittäin lastensa kanssa ja

osa isistä ei puhunut puhelimessa muiden kuin lastensa kanssa. Kun oli olemassa iso puhepaketti, niin soittamista ei koettu kalliina.

”Pystyn nyt oleen lasten kanssa päivittäin puhelimessa... viikonloppuisin aamu kahdeksasta ilta puol yhdeksään ja arkisin töiden jälkeen puol yhdeksään illalla” T4

Suljetusta vankilasta isät pystyivät soittamaan vankilan käytävillä sijaitsevista korttipuhelimista. Eri osastoilla asuvien isien puhelinyhteys toteutui erilailla. Osa isistä kertoi pystyvänsä puhumaan niin pitkään kuin halusi ja osalla isistä oli mahdollisuus puhua kerran päivässä vain kymmenen minuuttia kerrallaan.

”saa soittaa kuusi puhelua viikossa. Saa puhua niin pitkään, kun haluaa” T6

Sijaisperheessä asuville lapsilleen isällä oli mahdollisuus soittaa kerran kuukaudessa vankilan virkamiehen puhelimesta. Puhelun pituuteen vaikutti se, miten pitkään lapset jaksoivat olla puhelimessa. Isä oli ostanut lapselleen oman matkapuhelimen, jotta yhteydenpito olisi helpompaa.

”puhelimien sain sille ostettua... soitan kerran viikossa - kerran kahdessa viikossa” T9

Suljetussa vankilassa kirjeiden kirjoittaminen oli yleinen yhteydenpidon muoto. Sijaisperheessä asuviin lapsiinsa isät pitivät säännöllisimmin yhteyttä kirjeitse. Kirjeitä ja kortteja kirjoitettiin vaihtelevasti pari kertaa viikossa tai kahden viikon välein. Isät saivat lapsilta postia viikoittain. Lapset lähettivät kirjeiden lisäksi valokuviaan ja omia piirroksiaan, joita isät laittoivat sellinsä seinälle. Vanhemmat lapset kirjoittivat itse, mutta nuorimpien lasten postin lähettämässä lapsien äidit auttoivat. Lapselta tullut posti oli päivän kohokohta ja vaikutti positiivisesti isän mielialaan.

”äiti pisti sen aina tuleen, sieltä tuli aika hellyttäviä kirjeitä” T7

”lapselta tullut posti oli niin päivän kohokohta. Siitä tuli hyvä fiilis, hymy päälle” T9

Vankila-aikana isät pystyivät tapaamaan lapsiaan tapaamaan lomilla, perheleireillä, perhetapaamisissa tai viikonloputapaamisissa Vankilasta oli mahdollisuus päästä lomalle, kun on suorittanut riittävästi tuomiota. Lomat piti anoa etukäteen, ja kahden kuukauden aikana oli mahdollisuus saada yhteensä kolme vuorokautta lomaa. Isät kokivat, että vankilassa oli yleensä tapana hylätä ensimmäinen lomahakemus. Ensimmäinen loma koettiin koelomaksi, jonka sai puolenvuorokauden mittaisena. Lyhyemmillä lomilla isä pääsi käymään useammin kotona ja

viikonlopun mittaisella lomalla isä pystyi olemaan pidemmän ajan kotona. Lapsille oli tärkeä asia, kun isä pystyi olemaan yön kotona. Lomaa oli mahdollisuus saada myös niin sanotusta tärkeästä syystä esimerkiksi lapsen sairauden vuoksi, jolloin lasta ei voinut tuoda vankilaympäristöön.

”nyt kun olin yötä ja että olin aamulla vielä siellä, niin lapsi oli niin tohkeissaan, että isä on kotona” T3

Isillä oli mahdollisuus nähdä ja viettää aikaa yhdessä lasten kanssa myös vankilan järjestämällä perheleireillä. Perheleirit pidettiin avolaitosten perheasunnoissa ja ne kestivät muutaman vuorokauden ajan. Leirien ohjelma oli suunniteltu etukäteen. Monipuolinen ohjelma koostui yleensä perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Leirillä oli yhteisiä hetkiä koko perheelle sekä aikuisille ja lapsille erikseen suunnattua toimintaa. Leireillä isät asuivat yhdessä lastensa ja/tai perheensä kanssa. Leirillä oli mahdollisuus opetella lastenhoitoa ja elämää lasten kanssa. Perheleirit olivat vankilahenkilökunnan ohjaamia ja valvomia. Leireille piti hakea erikseen, ja leirien osallistujamäärä oli rajallinen.

”leirillä oli aikuisilla ja lapsille ohjattua toimintaa ja pidettiin kaikkia palavereja... parisuhdetta ja perhettä koskevia” T3

”Oltiin perheleirillä kolme yötä, oli mahtava opetella tuntemaan, millaista se elämä on oikeesti lasten kanssa” T7

Kaikilla isillä oli mahdollisuus perhetapaamisiin, joissa isät saivat olla keskenään lastensa kanssa. Perhetapaamisen sai noin kolmen viikon välein pidettäväksi. Perhetapaaminen kesti suljetuissa vankiloissa kolmesta viiteen tuntiin. Avolaitoksessa perhetapaaminen oli useamman päivän mittainen. Avolaitoksessa oli mahdollisuus saada myös viikonmittaisia tapaamisia. Perhetapaamisille oli vankiloissa järjestetty erillinen tila. Suljetuissa vankiloissa perhetapaamistilana oli pieni huone tai huoneisto. Tapaamistilassa oli mahdollisuus keittää kahvia, ja siellä oli leluja ja erilaisia pelejä lapsille virikkeeksi. Avolaitoksessa perheet saivat viettää ajan erillisessä rakennuksessa. Avolaitoksessa tapaajilla oli mahdollisuus ulkoilla vankilan ympäristössä, josta löytyivät uimaranta, vene ja saarella oleva sauna. Avolaitoksessa oli mahdollisuus grillata ja pelata erilaisia ulkopelejä.

”täällähän on saarella saunat, veneilymahdollisuus, hyvät uimapaikat... joitain pelejä voi pelata ja grillata. Lapsella on kavereita, siinä on samanikäisiä lapsia vielä.” T5

Suljetussa vankilassa oli mahdollisuus saada lasten kanssa myös lyhempiä tapaamisia, joissa mukana oli yleensä vankilan kuntoutustyöntekijä. Isän tapaamiset sijaisperheessä asuvien lastensa kanssa kestivät tunnin. Tapaamisessa oli mukana toinen sijaisperheen vanhemmista sekä ajoittain myös vankilan sosiaalityöntekijä. Isä pyrki tapaamisen aikana antamaan jokaisella lapsella yhtä paljon huomiota. Isä ja lapset pyrkivät tekemään jotain yhdessä, joten he pelasivat yhdessä lautapelejä tai leikkivät tapaamistilassa olleilla leikkikalulla.

Yhteydenpitoa haittaavia asioita vankiloissa olivat ahdistaviksi koetut, suljettujen vankiloiden viikonlopputapaamiset, rajoitetut puhelumahdollisuudet, kirjeitse tapahtuva yhteydenpidon hitaus ja lomien saamisen perusteet. Yhteydenpitoa haittasi myös lapsen sairaus, jonka vuoksi isä ei voinut tavata lastaan vankilassa. Ajoittain sopivan ajankohdan löytäminen perhetapaamiselle oli hankalaa. Tämän vuoksi yhden isän lapset kävivät avolaitoksessa vain viikonlopputapaamisella molempina päivinä, koska perhetapaamisten järjestäminen ei onnistunut.

”meille ne ainoat ovat viikonloput ja nekin pyritään sopimaan, vaimo sopii työvuorot. Ja meille pitää hoitaa joku kotiin, joka hoitaa eläimet.” T1

Suljetun vankilan viikonlopputapaamisiin lapsia ei haluttu ottaa, koska tapaamisympäristö koettiin ahdistavaksi paikaksi lapsille. Tapaamistila koettiin luonnottomaksi. Muuta vangit ja heidän vieraat häiritsivät tapaamista, jossa ei ollut mahdollisuutta yksityisyyteen. Tapaaminen tapahtui niin sanotussa ryhmätapaamistilassa, jossa ihmiset istuivat vierä vieressä, ja tapaamisessa oli kova hälinä. Tapaamisessa ei pystynyt puhumaan normaalisti, vaan joutui huutamaan. Mitään henkilökohtaisia asioita tapaamisessa ei voinut kertoa. Isät eivät myöskään halunneet, että lapsille olisi jäänyt muistikuvia vankilan turvatarkastuksista. Moni isä jätti viikonlopputapaamisen käyttämättä myös sen vuoksi, koska läheisillä matka vankilaan oli pitkä tai heillä ei ollut omaa autoa käytössä.

”En mistään hinnasta ottaisi niitä kivitaloon, ne ei ole lasten paikkoja. Mä en halua, että lapset muistaa sellaisia... turvatarkastuksia.” T1

”sinne on niin pitkä matka ja 35 minuutin tapaaminen, niin eihän sitä kannattanut ajaa tapaamisen vuoksi.” T3

Avolaitoksessa puhelimet olivat arkisin ja öisin vartijoiden hallussa, eikä puhelinta saanut kuljettaa oman sellin ulkopuolelle. Suljetussa vankilassa puhelut olivat ajallisesti rajoitettuja arki-aikaan vankilan päiväjärjestykseen sopivaan ajankohtaan. Puhelut piti anoa etukäteen kirjallisesti.

Pääsääntöisesti arki-aika oli huono aika soittaa lapsille, koska he olivat siihen aikaan joko koulussa tai päivähoitossa. Isät joutuivat suljetussa vankilassa ostamaan puhelinkortin, jonka vuoksi puhelut koettiin kalliiksi. Suljetussa vankilassa olevien isien mielestä puhelimia oli liian vähän vankimäärään nähden, joten soittoaikoja jouduttiin vankilassa rajoittamaan, jotta kaikki halukkaat pystyivät soittamaan. Suljettuun vankilaan ei voinut ottaa puhelua vastaan. Kun isä sai pyynnön soittaa kotiin, niin hän ei välttämättä pystynyt saamaan mahdollisuutta soittaa takaisin samana päivänä. Suljetun vankilan puhelimet eivät aina toimineet. Isät myös kokivat, että suljetun vankilan käytävällä ei pystynyt puhumaan rauhassa eikä syvällisiä asioita, koska käytävällä liikkui koko ajan ihmisiä.

”Mulle tuli soittopyyntö vaimolta. Kysyin, että saanko mä soittaa, kun en tiedä, mikä on homman nimi. Niin vartija sanoi, että pistä lappu huomiseksi.” T3

”Suljetussa vankilassa aika harvoin, vaimo pääsi siihen aikaan töistä, että puhelinajat olivat jo menneet, päivällä lapset olivat tarhassa tai koulussa.” T1

Isät kokivat, että lasta ei voi kasvattaa puhelimitse tai jälkikäteen kirjeitse. Yhteydenpito lapsiin pelkästään kirjeitse koettiin hitaaksi. Kirjeet eivät kulkeneet reaaliajassa, vaan postin perillemeno kesti kolmesta neljään päivään.

”Pitäisi olla läsnä, ei sitä isyyttä voi kirjeitse hoitaa ja ohjeita antaa.” T11

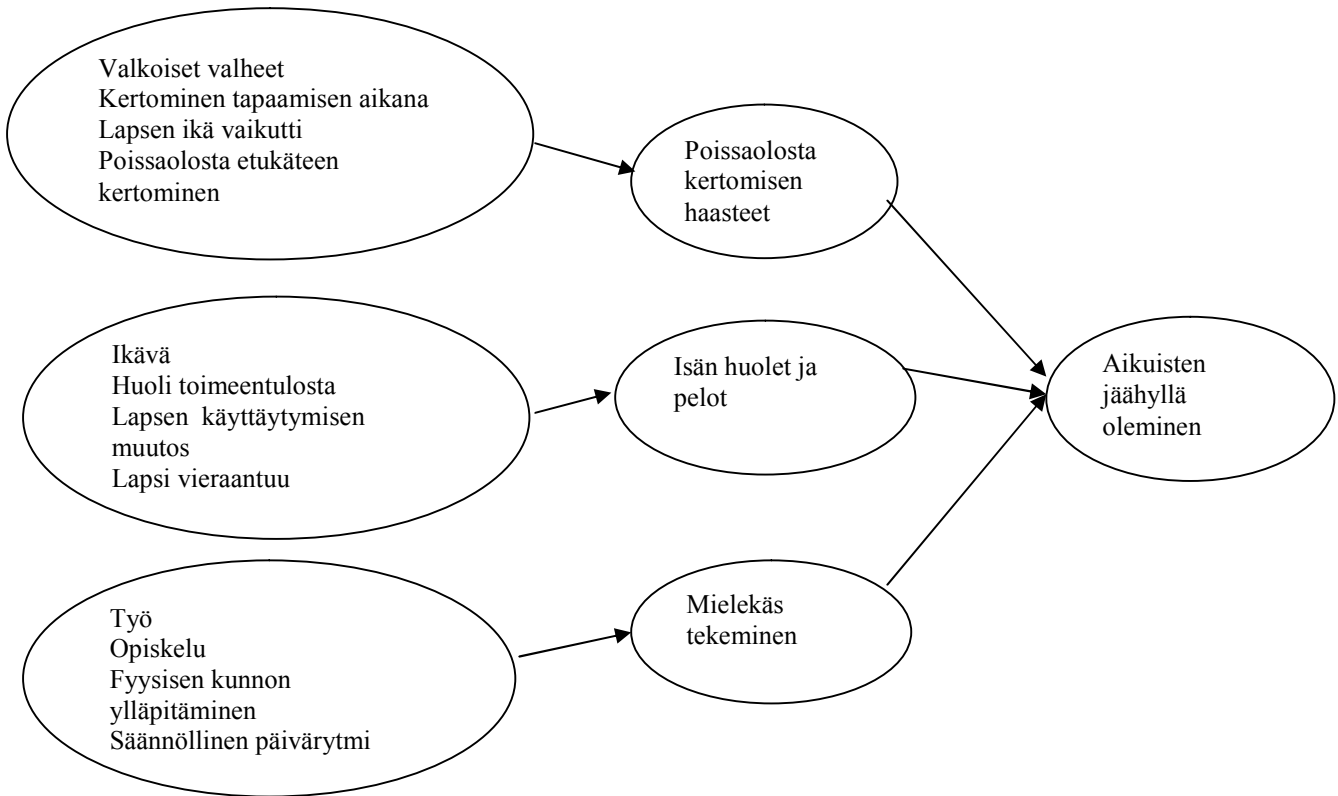
Lomaa oli anottu joulun ajalle sekä lapsen rippijuhliin, joita eivät kuitenkaan vankilassa olleet tärkeä syy -loman perusteita. Isien mielestä lasten tapaaminen olisi aina ollut syy saada vankilasta lomaa.

”koitin jouluna päästä 12 tunnin lomalle, mutta ei ollut riittävän tärkeä syy käydä jouluaattona lapsia tapaamassa kotona.” T3

Vankilaympäristössä oli **aikaa olla lasten kanssa**. Vankilassa yhdessä ollessa ei ollut stressiä tekemättömistä töistä, eikä muitakaan häiriötekijöitä. Isä pystyi keskittymään täysin lasten kanssa yhdessä oloon. Lomalla käydessä isän aikaa kului myös ystävien tapaamiseen, mikä aika oli pois lapsilta

5.2.3 Aikuisten jäähyllä oleminen

Vankilassa isät olivat poissa perheen ja lasten keskuudesta. Isät kokivat olevansa kuin ”aikuisten jäähyllä” ollessaan vankilassa. ”Aikuisten jäähyllä oleminen” koostui seuraavista alakategorioista. ”Poissaolosta kertomisen haasteet”, Isän huolet ja pelot” ja ”Mielekäs tekeminen” (kuvio 3).

Kuvio 3. Aikuisten jäähyllä oleminen

Poissaolosta kertomisen haasteet

Isistä suurimmalla osalla vankilaan joutuminen tuli yllättäen. Alkuvaiheessa lapsille yleensä kerrottiin isän olevan komennustöissä. Isät kokivat, että lapselle ei saa valehdella, mutta tässä tilanteessa sallittiin **valkoiset valheet**.

”nyt lapsi tietää, aikaisemmin olin komennusreissussa.” T1

Usein lapsille poissaolon todellisen syyn **kertominen** tapahtui vankilassa **tapaamisen aikana**. Osa isistä kertoi, että lapsi oli oppinut lukemaan, joten vankilaan tullessa lapsi osasi lukea ”vankila” – kyltin. Näin ollen lapselle ei voinut enää asiasta valehdella. Isän päästessä lähisukulaisen

hautajaisissa vartijoiden saattamana vanhin lapsista oli ymmärtänyt, että isä ei ole missään työmatkalla.

Haastatteluhetkellä kaikille sijaisperheissä olevista lapsista ei ollut kerrottu isän vankilassa olosta, eikä sijaisperhe välttämättä tiennyt isän vankilassa olosta. Isä oli jättänyt kertomatta, koska häpesi vankilassa oloaan ja pelkäsi leimautumista sijaisperheen silmissä. Isien mielestä totuus lapsille ja sijaisperheelle on kuitenkin jossain vaiheessa kerrottava. Lapsille kertominen oli sovittu yhdessä sijaisperheen ja asuinkunnan sosiaalityöntekijän kanssa. Isä sai kertoa itse tilanteestaan sosiaalitoimistossa järjestetyssä tapaamisessa..

”en ole ollut vankeusaikana lasten kanssa kontaktissa, olen kirjeen kirjoittanut, mutta en ole vielä saanut sitä postiin. Perhe tietää, olen soitellut täältä” T8

Lapsen ikä vaikutti poissaolosta kertomiseen. Isät kokivat, että vanhemmille lapsille piti kertoa jo sen vuoksi, että lapsi osasi lukea. Vanhempi lapsi myös ymmärsi, että kaikki ei ole kunnossa, kun isä oli poissa kotoa. Nuoremmille lapsille ei kerrottu vankilassa olosta. Isien mielestä lapset olivat liian nuoria ymmärtämään, mitä vankilassa olo tarkoitti. Isät kokivat, että kertominen olisi järkyttänyt liikaa lapsen ajatusmaailmaa. Nuoren lapsen mielikuvissa vankila oli kuin jokin asuntopaikka tai että isälle annettiin vankilassa vain vettä ja leipää.

”Ne on sen verran vanhoja kaikki, ettei enää pysty sanomaan, että on töissä.” T5

”Pienempi tyttö ei varmaan ymmärrä vielääkään.” T2

Poissaolosta etukäteen kertominen onnistui vain silloin, kun isä oli tiennyt hyvissä ajoin etukäteen vankeuden alkamisesta. Isät kertoivat, että poissaolosta valmentaminen oli vaikeaa, koska he eivät löytäneet sellaisia sanoja, jotta lapsi olisi pystynyt tilanteen ymmärtämään. Vaikeutena oli myös kertoa vankeuteen johtanut syy silloin kun lapsi sitä halusi tietää.

”Isomman tytön kanssa olen jutellut. Kertonut sille rehellisesti, että olen täällä sen ja sen aikaa” T2

Isän huolet ja pelot

Vankilasta lasten jokapäiväiseen elämään kuuluminen oli vaikeaa. Vankilassa isillä oli ikävä lapsia, huoli lapsista ja puolisoista sekä pelko lasten vieraantumisen poissaolon aikana. **Ikävä** korostui varsinkin lapsen näkemisen jälkeen. **Huoli** oli etenkin perheen taloudellisesta tilanteesta ja **toimeentulosta**. Isät kokivat riittämättömyyttä taloudellisen vastuun kantamisessa. Isät olisivat halunneet tukea lasten taloudellista tilannetta, mutta vankilapalkka koettiin liian pieneksi. Erilaiset lainojen lyhennykset piti huolehtia myös vankeusaikana.

”Kyllä se on sydäntä raastavaa, kun sitten hän joutuu lähtemään, vain muutaman tunnin ehtii olemaan” T9

Naimisissa olevat isät kokivat, että vankeusrangaistus oli eräänlainen perherangaistus, koska perhe joutui pärjäämään keskenään, ja vaimo joutui yksin huolehtimaan kaikista päivittäisistä asioista. Vankilassa oloaika oli lapsilta pois, ja lapset kärsivät isän poissaolosta **Lapsen käyttäytymisen muutos** näkyi joko ylenmääräisenä ja erilaisena hellyydenosoituksena tai kotona tavaroiden rikkomisena. Perheen koossapysyminen vankeusaikana oli isille jatkuvaa taistelua.

”Hän ei niin kuin uskonut mitään mitä sanoin, kaikkea kapinoi ja nyt tilanne on muuttunut mun poissa ollessa että tyttö on ottanut mut siihen rooliin, mikä äiti oli ennen.” T1

Isät syyttivät itseään, koska olivat omilla tekemisillään pilanneet lastensa elämän. Isät olivat pettyneitä itseensä, kun eivät olleet mukana lastensa elämässä seuraamassa lasten kasvamista ja kehittymistä. Isät pelkäsivät, että **lapsi vieraantuu** poissaolon aikana. Kotiasioiden vuoksi isillä oli usein masennusta. Vankilasta ei kyennyt vaikuttamaan vankilan ulkopuolella tapahtuneisiin asioihin. Isät kokivat, että vankilassa olemista ei itse jaksaa, jos liikaa murehtii kotiasioita. Asioiden, joihin ei pystynyt vaikuttamaan, piti vain antaa olla poissa mielestä. Isät kuitenkin toivoivat, että poissaololla ei olisi suurta vaikutusta lapsiin.

”Tällaiset asiat, mihin en pysty vaikuttamaan, on vaan annettava olla sivussa. Kyllä siellä on pakko pärjätä joka tapauksessa. Jos liikaa murehtii niin ei itse jaksaa.” T10

Mielekäs tekeminen

Mielekäs tekeminen vankeusaikana auttoi isän psyykkistä jaksamista, koska silloin sai muuta mietittävää. **Työ, opiskelu ja fyysisen kunnon ylläpitäminen** antoivat isälle kotiasioiden tilalle muuta ajateltavaa. Vankeusaikana oli mahdollisuus myös suorittaa ammatti tai osallistua pitkään päihdekuntoutumiskurssiin sekä suorittaa erilaisia lyhyitä kursseja muun muassa atk – kurssi.

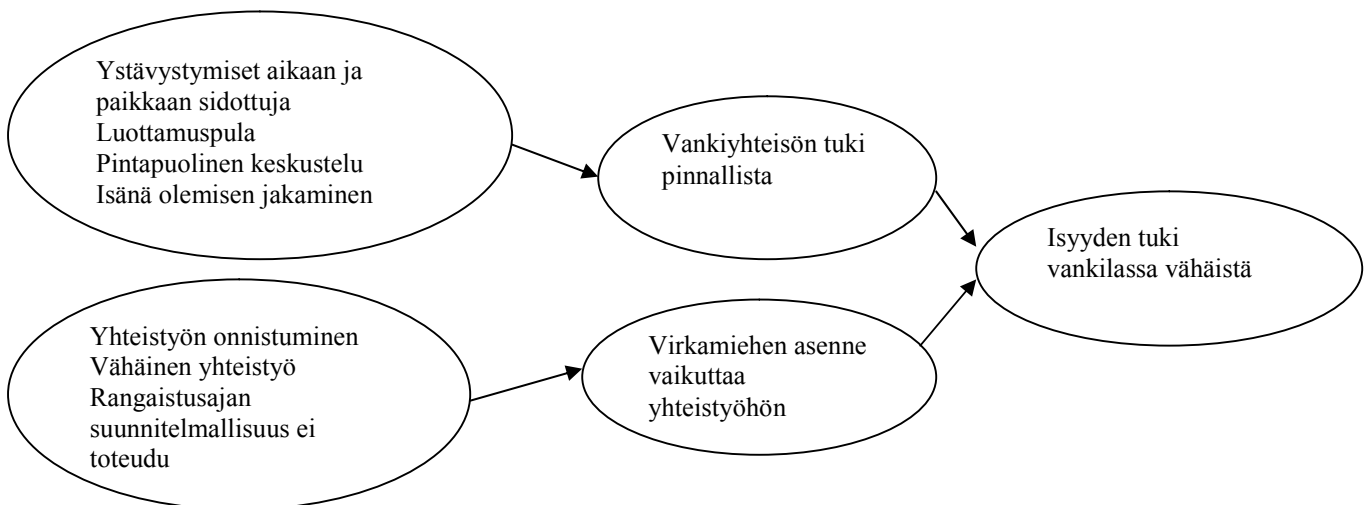
”Käyn atk-kurssia, saa vähän aikaa jotain muuta mietittävää. Tosi hyvä juttu, että pääsee opiskelemaan.” T10

Yleensäkin vankeusaikainen **säännöllinen päivärytmi** ja yleinen elämänhallinta koettiin hyväksi omalle terveydelle. Vankeusaikana oli aikaa olla ja kerrata omaa elämäntapaa ja sen vaikutusta lapsiin ja mahdolliseen puolisoon. Isät pohtivat omaa elämäänsä ja muuttunutta asennetta päihteiden käyttöön. Selvin päin ollessa oli oppinut löytämään itsensä ja omat vahvuutensa. Isien terveys oli vankeusaikana parantunut.

”Olen saanut mietittyä tässä nyt asioita puolentoista vuoden aikana ja on mun asenteet muuttunut aika paljon. Saanut tätä omaa pääkoppaa parempaan suuntaan.” T5

5.2.4 Isyyden tuki vankilassa vähäistä

Kuviossa 4 on kuvattu ”Isyyden tuki vankilassa vähäistä”, joka muodostui seuraavista kategorioista: ”Vankiyhteisön tuki pinnallista” ja ”Virkamiehen asenne vaikuttaa yhteistyöhön”.

Kuvio 4. Isyyden tuki vankilassa vähäistä

Vankiyhteisön tuki pinnallista

Vankiyhteisöstä muista vangeista ei haluttu kavereita eikä ystäviä. **Ystävyystymiset** muiden vankien kanssa olivat **aikaan ja paikkaan sidottuja**. Vankila-aikaiset ystävyysuhteet olivat olemassa vain vankilassa oloajan, ja hävisivät sen jälkeen. Tietynlainen **luottamuspula** vaikutti siihen, mitä toisten vankien kanssa puhuttiin. **Pintapuolinen keskustelu** muiden vankien kanssa oli päivittäistä. Tutun vangin kanssa pystyi puhumaan ja purkamaan mieltään. Osa koki, että **isänä olemisen jakaminen** oli normaalia muiden isien kanssa.

”En mä ole tullut kavereita hakeen täältä, enkä ystäviä. Onhan tässä sellainen kaveriporukka, mutta kyllähän ne jää kun mä lähden tästä.” T4

Virkamiehen asenne vaikuttaa yhteistyöhön

Yhteistyössä vankilanvirkailijoiden kanssa isillä oli sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. **Yhteistyön onnistuminen** koettiin silloin, kun virkamies kuunteli ja auttoi, oli tietoinen isän asioista ja huolehti lupaamansa asiat sekä piti vangin puolta. Onnistumista tuki isän luottamus virkamiehen toimintaan. Isät pääsääntöisesti luottivat kuntoutussektorilla työskenteleviin virkamiehiin. Myös ulkopuoliset, kolmannen sektorin työntekijän tapaamiset koettiin tukea antaviksi.

”Piti meidän puolta, se kyllä hoitaa asiat aina. Kun sille kertoi jostain, oli jotain murheita, niin se sitten hoiti.” T5

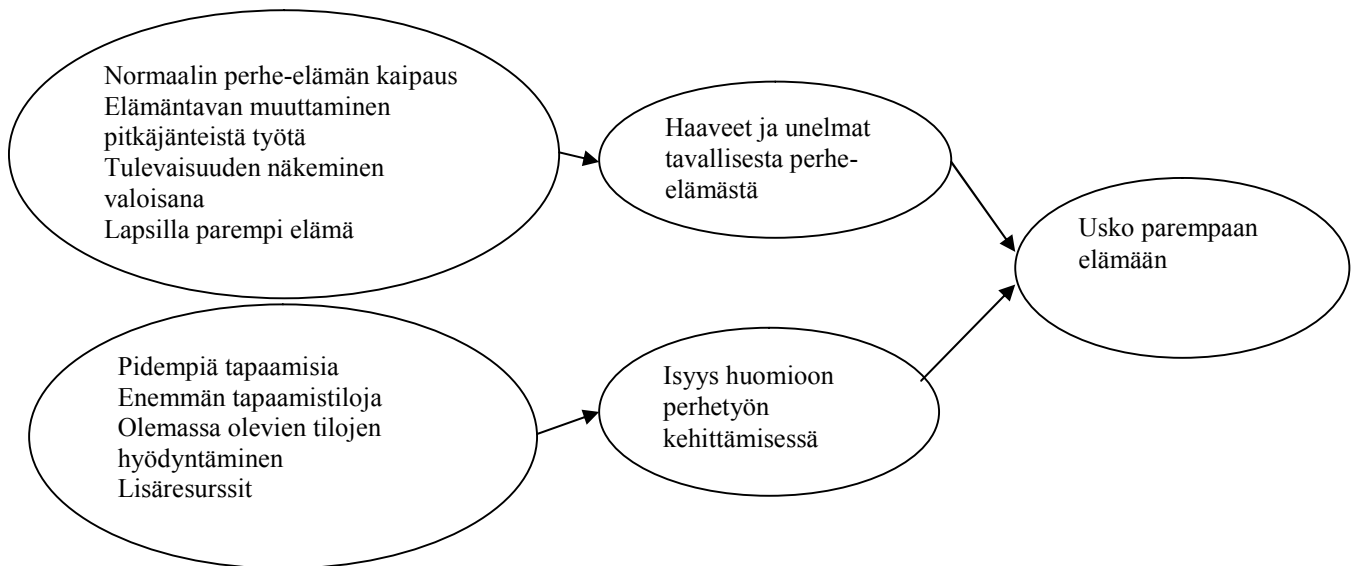
Vähäinen yhteistyö oli usein kiinni isän omista negatiivisista asenteista virkamiehiin. Isien kokemuksiin vaikuttivat epäselvät selitykset, epäluuloisuus ja luottamuksen puuttuminen sekä henkilökunnan kiire. Isät olivat saaneet osakseen negatiivisia, ilkeiksi koettuja kommentteja vankilan virkamiehiltä. Erityisesti mieltä loukkaavat sanat olivat jääneet mieleen. Vartija koettiin olevan ns. vastapuolella. Virkapuvussa oleva vartija yhdistettiin poliisiin, ja isien mielestä virkapuku vei ihmisyyden. Isät mielestä vankilassa piti olla itse aktiivinen, jos halusi tietoa vankilan perhetyön mahdollisuuksista. Virkamiehiltä saadut ympäröivät vastaukset, ”katsellaan”, ”voi olla”, ”ehkä”, eivät yhteistyöhalukkuutta lisänneet.

”Joillakin on vaan etukäteen sellainen asenne, että vanki ei ole yhtään mitään. Yksi työntekijä sanoi mulle yksi päivä, että mun puolesta saisit olla koko ikäsi vankilassa, sä olet ihan toivoton tapaus.” T11

Rangaistusajan suunnitelmallisuus ei isien mielestä **toteudu**. Osa isistä koki, että oikeusprosessi oli liian pitkä. Vankeustuomion olisi pitänyt alkaa mahdollisimman pian rikoksen tekemisestä. Liian pitkään joutui odottamaan vankeuden alkamista, varsinkin niissä tilanteissa, kun elämä oli muuttunut parempaan suuntaan rikoksen tekemisen jälkeen. Isien mielestä rangaistusajan suunnitelman tavoitteena perhesuhteiden ylläpitäminen oli yleissana. Konkreettisia toteuttamistapoja koko vankeusajalle ei suunnitelmaan kirjattu. Vankilasta toiseen siirryttäessä aikaisemmin tehty suunnitelma ei ollut voimassa. Jokaisessa vankilassa vankilan käytäntö vaikutti suunnitelmaan tehtäviin muutoksiin. Avolaitospaikkojen vähäisyys vaikutti myös suunnitelman toteutumiseen. Isät kokivat, että olivat velvollisia suunnitelmaa noudattamaan, mutta vankilassa ei ollut mitään velvollisuutta järjestää mahdollisuuksia, esim. ammattikoulutuksen saamiseen vankeusaikana.

5.2.5 Usko parempaan elämään

Isien ”Usko parempaan elämään” rakentui kahdesta alakategoriasta: ”Haaveet ja unelmat tavallisesta perhe-elämästä ja ”Isyys huomioon perhetyön kehittämisessä” (kuvio 5).

Kuvio 5. Usko parempaan elämään

Haaveet ja unelmat tavallisesta perhe-elämästä

Vapautumisen jälkeistä aikaa miettiessä kaikilla isillä oli haaveita ja unelmia. Vankeusaikana oli mahdollisuus miettiä mitä elämältä ja tulevaisuudelta haluaa. Jokaisella isällä oli aikaa punnita mennyttä elämäänsä ja vankeuskokemustaan. Isille lapset olivat elämän tärkein sisältö ja motivaatio elämänmuutokseen. Jokaisella isällä oli **normaalin perhe-elämän kaipaus**. Isät kaipasivat tavallista perhe-elämää, johon heidän mielestään kuuluivat vaimo, lapset ja oma koti. Isän tavalliseen arkielämään kuului päivisin työnteko ja iltaisin yhdessäolo lasten kanssa. Osa isistä toivoi, että lapsi muuttaisi vielä joskus luokseen asumaan. Tähän vaikutti muun muassa lapsen äidin kulttuuritausta, jossa lapset erotilanteessa jäävät asumaan isän luokse. Isät olivat valmiita tekemään elämänmuutoksen lapsen muuttamisen eteen, mutta kokivat, että vielä he eivät olleet valmiita huolehtimaan lapsista.

”Tytär muuttaisi mun luokse.. Tämä ei ole ihan lyhyen ajan homma, siinä joutuu töitä tekemään.” T2

Jokainen isä halusi muuttaa elämäntapansa ja tehdä kaikkensa, ettei joudu enää vankilaan. Isät tiedostivat, että harva muuttuu vankilassa, koska ympäristössä oli vaikea irrottautua rikollisesta toiminnasta. Jos oli tehnyt ikänsä rikoksia, niin ei tuntenut niin sanottuja normaaleja ihmisiä. **Elämäntavan muuttaminen** vaatii isien mielestä **pitkäjänteistä työtä**. Kaikilla oli kuitenkin halu muuttaa elämäntapa ja tehdä kaikkensa, ettei enää joudu vankilaan, eroon lapsista. Isät näkivät tulevaisuuden valoisana ja halusivat tehdä töitä muutoksen eteen. Isät ymmärsivät, että muutokset eivät tapahdu nopeasti ja muutosta pitää itse haluta. Elämänmuutoksen vuoksi oltiin valmiita vaikka vaihtamaan paikkakuntaa, jossa voisi aloittaa elämän alusta.

”Kun olen koko ikäni tehnyt rikoksia, en tunne normaalia ihmisiä. Miten mä voin vankilassa irtautua rikollisesta toiminnasta tai rikollisista.”

Kaikilla isillä ei ollut vielä haastattelutilanteessa selkeää suunnitelmaa vapautumisen jälkeisestä ajasta. Lomilla käyvät isät käyttivät aikaansa muun muassa työpaikan etsimiseen. Isät luottivat siihen, että tekeväälle töitä löytyy. Ennen töihin menoa piti saada velka-asiat järjestettyä. Paljon töitä ennen vankeutta tehnyt isä oli valmis vähentämään työntekoa, jotta voi olla enemmän lastensa kanssa.

”Oon lomilla saanut järjestettyä työmaat itselleni, jos saa sen oppisopimuksen vielä järjestettyä.” T4

Tulevaisuuden näkeminen valoisana antoi isille uskoa paremmasta elämästä. Perheellä ja etenkin lapsilla oli suuri merkitys isien pyrkiessä rikoksettomaan elämään. Lapsien koettiin tuovan tulevaisuuden turvaa ja lapset olivat elämän sisältö ja suurin motivaatio elämänmuutokseen. Hyvät perhesuhteet olivat tärkeä syy yrittää pysyä poissa vankilasta.

”Isyys tuo mulle tulevaisuuden turvaa, että on jotain suunnitelmia tulevaisuuteen.” T8

Kaikki isät toivoivat, että **lapsilla** olisi **parempi elämä** kuin heillä itsellään oli ollut. Parempi elämä tarkoitti läheisiä ja tukevia suhteita lapsen ja vanhempien välillä, lapsen kouluttautumista ja ammatin saamista. Isät toivoivat, että lapset pystyisivät etenkin elämään rikoksetonta elämää, eivätkä seuraisi isiensä jälkiä.

”Yrittää opettaa lasta, ettei tekisi samoja virheitä, kun mitä itse on tehnyt.” T9

Isyys huomioon perhetyön kehittämisessä

Isät toivoivat myös vankilan perhetyöhön muutosta ja kehitystä. Isät toivat esille erilaisia kehittämissuunnitelmia, joista suurin osa liittyi tapaamismahdollisuuteen sekä resursseihin. Isät toivoivat muutosta tapaamistiloihin ja tilanteisiin. Etenkin suljettuun vankilaan toivottiin **pidempiä tapaamisia ja enemmän tapaamistiloja**, mielellään oma, erillinen rakennus tapaamisiin sekä virikkeitä lapsille.

”Alueelle jokin erillinen rakennus. Jokin erillinen perhetapaamistila, jossa saisi olla viikonlopun perheen kanssa.” T4

Isät näkivät, että etenkin suljetun vankilan **olemassa olevien tilojen hyödyntäminen** olisi mahdollista. Esimerkiksi liikuntahallia voitaisiin hyödyntää tapaamisiin, jolloin isät ja lapset voisivat yhdessä viettää aikaa pelaten ja muuten yhdessä ollen. Suljetussa vankilassa toivottiin tapaamisiin mahdollisuutta viettää normaalia yhdessäoloa lasten kanssa esimerkiksi ulkoillen. Isien mielestä myös erilaisia perheleirejä tai isä-lapsi retkiä voisi järjestää enemmän. Isät toivoivat saavansa paremmin tietoa vankeusaikana olevista mahdollisuuksista.

”Sellaisia isä – lapsi retkiä, tai sellainen teemapäivä, että isät ja lapset lähtevät käymään jossain, pääsisi vankila-alueelta pois. T6

Isät odottivat vankilan virkamiehiltä innovatiivisuutta ja aloitekykyä. Isät näkivät, että **lisäresurssit** ovat tarpeen, jotta tukea perhetyöhön voidaan lisätä. Myös eri alojen opiskelijoita ja kolmatta sektoria voitaisiin isien mielestä enemmän hyödyntää kehittämisessä. Jokaiseen vankilaan tarvitaan oma perhetyöntekijä, joka kuuntelisi ja neuvoisi sekä paneutuisi vankilassa olevan isän perheen asioihin. Isät odottivat, että heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ihmisenä.

”Joka kivitalossa täytyisi olla edes yksi sellainen henkilö, joka pitäisi meidän puolta perheasioissa ja kaikissa muissakin. Kuka osaisi neuvoa, pystyisi auttamaan” T10

6. POHDINTA

6.1. Tulosten tarkastelu

Vankilassa olevat miehet kuvasivat tässä tutkimuksessa omaa isyyttään. Vankilassa olevan miehen isyys oli monimuotoinen ja tilanteeseen sidottu. Isien elämäkokemukset olivat erilaiset, eivätkä isien elämäkulun prosessit olleet samanlaisia. Jokaisen elämänsisältöön kuului lukuisia erilaisia kokemuksia, elämäntilanteita ja – tapahtumia, tehtyjä valintoja sekä ratkaisuja. Myös Magaletta ja Herbst (2001) ovat kuvanneet tutkimuksessaan, että isyys vankilasta on ainutkertainen ja yksilöllinen kokemus. Vankilassa olevien isien perheroolit ja ihmissuhteet ovat Hairstonin (2001) tutkimuksessa monimutkaisia. Myös tässä tutkimuksessa korostuivat erilaiset perhesuhteet, joilla oli suuri vaikutus isien kokemuksiin.

Oman lapsen syntymä oli kaikille isille merkittävä tapahtuma, vaikka tieto raskaudesta oli yllätys. Syntymän jälkeen päihteiden käyttö vähentyi ja rikosten tekeminen vähentyi. Isyyden uutuudenviehätyksen haihduttua elämäntapa oli kuitenkin liukunut takaisin entisiin uomiinsa. Kaukorannan (2009) tutkimuksessa lasten hankkiminen on ollut parin yhteinen päätös ja isät ovat halunneet lapsia. Myös tämän tutkimuksen mukaan vankilassa olevat isät halusivat lapsia. Isäksi tuleminen herätti useita ristiriitaisia tunteita.

Vankilassa olevilla isillä oli samat huolet ja vaikeudet kuin muillakin isillä, tähän tulokseen on myös Hairston (1998) päätenyt. Vankeus ei tehnyt isistä huonoja vanhempia, mutta aiheutti

vanhemmuudelle haasteita ja rajoituksia. Vankilasta jokapäiväinen arkinen avunanto oli täysin mahdotonta. Vankilaympäristön aiheuttama stressi, mieltä painavat siviiliasiat ja huoli perheen selviytymisestä ahdistivat isiä. Isän vankeusrangaistus vaikutti perheen taloudelliseen tilanteeseen aiheuttaen masennusta. Lasten äidit joutuivat yksinään huolehtimaan lasten turvallisuudesta, vaatetuksesta ja kasvatuksesta. Trippin (2001) tutkimuksessa vankilassa olevia isiä ahdistaa kyvyttömyys tukea perhettä taloudellisesti, jonka vuoksi isä ei enää tunne kuuluvansa perheeseen.

Tässä tutkimuksessa perheestä vankilaan tulleet ikävät uutiset synnyttivät voimattomuuden tunteen, koska isä ei voinut olla kotona tukena ja turvana. Isät kokivat puhelin- ja puheaikojen rajoitukset ja tapaamisaikojen vähyyden ongelmana. Pitkä jono virkamiehen luo, puhelimen käyttörajoitukset ja puhelusta aiheutuvat kustannukset vaikeuttivat asioiden hoitoa. Myös pitkä tapaamismatka vähensi tapaamisia. Isänä ja kasvattajana ei ollut mahdollista toimia vankilasta käsin kovinkaan hyvin tapaamisten harvalukuisuuden vuoksi. Samanlaiset yhteydenpidon esteet korostuvat myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Martin 2001, Bahr ym. 2005, Day ym. 2005).

Vankila tarjosi paikan pysähtymiselle. Vankilassa ollessa isillä oli mahdollisuus miettiä, mitä elämältä ja tulevaisuudelta halusivat. Isät punnitsivat elämäänsä ja vankeuskokemustaan ja heillä halusivat muuttaa elämäntapansa ja tehdä kaikkensa, etteivät enää joudu vankilaan. Aikaisemmat tutkimukset osoittavatkin, että vankeusaikana on mahdollisuus arvioida isyyden merkitystä elämässä (Harrison 1997, Nurse 2001). Vapautumista varten valmistauduttiin jo vankilassa ollessa päihteiden käytön lopettamisella, ammattiin opiskelulla ja työelämään kiinnittymisellä. Vankeuden myönteisinä asioina isät näkivät päihdekäytön lopettamisen, fyysisen ja psyykkisen terveyden paranemisen, säännöllisen päivärytmin ja yleisen elämänhallinnan.

Vankilassa ollessa isä oivalsi, mikä on tärkeintä elämässä; olla tukena ja turvana, kasvattaa lapsia ja tarjota lämmin koti. Vankeustuomion aiheuttama erillään olo opetti arvostamaan perhe-elämää ja lasten kanssa yhdessä oloa. Lapset olivat isille ”jarru”, joka estäisi jatkossa tekemästä rikoksia. Isät kokivat, että turvallisuus rakentui siitä, kun vietetään tavallista arkea. Lapset eivät tarvitse luksusta, vaan tärkeintä on läsnäolo ja tunne välittämisestä.

Rikollisesta elämäntavasta, siihen kuuluvasta identiteetistä ja sosiaalisesta verkostosta irrottautuminen ei koettu olevan helppoa. Isät ymmärsivät, että elämäntavan muuttaminen kestää vuosia ja oli pitkäkestoinen prosessi. He ymmärsivät, etteivät muutokset tapahdu nopeasti, mutta vanhempana oleminen auttoi uskomaan elämänsuunnan muutokseen. Isät halusivat saada tilaisuuden aloittaa alusta ja olla mukana lastensa elämässä. Isät eivät olleet luopuneet toivosta

kyetä muuttamaan elämäntilannettaan. Hairstonin (2001) mukaan eläminen suljetussa laitoksessa vaikuttaa vankien minäkuvaan ja heidän tapaansa hahmottaa suhdettaan ympäröivään maailmaan. Suljetut laitokset totuttavat asukkaat laitoksen omiin rutiineihin ja vangin roolin voi sisäistää osaksi identiteettiään. Laitostumisesta ja rutiineihin oppimisesta ei ole kuitenkaan hyötyä vankeuden jälkeen.(Hairston 2001.)

Elämäntavan muuttaminen yhteiskunnan normien mukaiseksi vankilasta vapautumisen jälkeen ei koettu olevan helppoa. Yksilön henkilökohtaiset ongelmat vaikuttivat hänen mahdollisuuksiinsa muuttaa elämäntilannettaan. Henkilökohtaisista ongelmista päihteiden käyttö näytti olevan merkittävin elämäntavan muuttamiseen vaikuttava tekijä. Isät kokivat, että he tarvitsevat tukea sekä perheeltä että ulkopuolisilta ihmisiltä myös vapautumisen jälkeen. Myös aikaisempien tutkimuksien perusteella perheen tuella on vapautumisprosessissa suuri merkitys (Bahr ym. 2005). Meekin (2007) mukaan riittävä tuki auttaa tekemään elämänmuutoksia.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä vankiloissa tehtävää perhetyötä, ja rakennettaessa uusia tai peruskorjattaessa vanhoja vankiloita. Isien odotukset ja tarpeet perhetyötä kohtaan konkretisoituvat varsin yksiselitteisesti yhteyksien luomiseen ja ylläpitämiseen. Viranomaisnäkökulmasta katsoen oleellista on se, miten olemassa olevien käytäntöjen puitteissa voidaan tukea vankilassa olevia isiä, heidän vanhemmuuttaan ja sitoutuneen suhteen ylläpitoa. Sekä sitä, miten vankilan toimintoja voidaan kehittää niin, että yhteydenpito lapsiin onnistuu paremmin.

Isät toivat useita kehittämissuunnitelmia, joita voi hyödyntää muutettaessa vankiloiden tapaamistiloja ja -aikoja lapsiystävällisemmiksi. Vankiloissa tarvitaan enemmän tapaamistiloja, joissa on erilaisia virikkeitä lapsille. Lapsiystävällisten tapaamistilojen rakentaminen tukee isän ja lapsen yhdessäoloa. Vankiloiden erilaisten tilojen hyödyntämistä esimerkiksi isien ja lasten yhteisiin toiminnallisiin hetkiin voidaan miettiä huomioiden vankilan turvallisuusnäkökulma.

Rangaistusajan suunnitelmaa tehdessä voidaan ottaa isien yksilölliset tilanteet paremmin huomioon, ettei perheyhteyden tukeminen ole vain yleissana suunnitelmassa. Suunnitelmassa tulee olla konkreettisia, toteutettavissa olevia tavoitteita, joissa otetaan huomioon myös vapautumisen jälkeinen aika. Vanhemmuutta tukevilla toimilla on isän elämäntilanteelle merkittävä vaikutus.

Tuloksia voidaan hyödyntää myös vankilan henkilökunnan koulutuksessa, jolla voidaan parantaa ymmärrystä lapsen näkökulman huomioimiseen. Lapsen kohtaaminen lapsen ikään soveltuvalla

tavalla, ja vankilan käytäntöjen lapsiystävällisyyden lisääminen tukevat isän ja lapsen yhteydenpitoa myös vankila-aikana.

6.2. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa pohditaan sitä, kuinka totuudenmukaista tietoa tutkimuksella on kyetty tuottamaan (Kylmä & Juvakka 2007). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi ulottuu koko tutkimusprosessiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei noudata yhtä selkeitä ja yksiselitteisiä kriteereitä kuin määrällisen tutkimuksen arviointi. Jokainen tutkimus on ainutkertainen ja tilannesidonnainen. (Krause & Kiikkala 1996, Nieminen 1998.) Laadullisen tutkimuksen pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on itse tutkija, joka joutuu pohtimaan tekemiään ratkaisuja sekä ottamaan kantaa tutkimuksen luotettavuuteen (Eskola & Suoranta 1998). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksisyyden ja siirrettävyyden kriteereillä (Kylmä & Juvakka 2007).

Tutkimuksen uskottavuus koostuu tulosten oikeellisuudesta ja tutkijan oikeudenmukaisuudesta osallistujia kohtaan. Uskottavuutta lisää esimerkiksi se, että tutkija on riittävän pitkän ajan tekemisissä tutkittavan ilmiön kanssa ja tutkija keskustelee tuloksista toisten samaa aihetta tutkivien kanssa. (Kylmä & Juvakka 2007.) Tämän tutkimuksen tekemiseen käytettiin aikaa yli kaksi vuotta ja tutkija piti päiväkirjaa ajatuksistaan. Tutkija irrottautui osaksi työn vuoksi aineistosta analyysivaiheessa useampaan kertaan. Taukojen jälkeen tutkija pystyi lähestymään analyysiä uudesta näkökulmasta. Analyysiprosessin aikana tutkija palasi useita kertoja alkuperäisaineistoon kuuntelemalla haastattelunauhoja ja lukemalla litteroituja tekstejä. Aineiston runsaus ja elämänläheisyys tekivät analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi. Tavoite oli saada pelkistysten ja ryhmittelyjen perusteella muodostuneet kategoriat kuvaamaan aineistoa.

Uskottavuutta lisää se, että osallistujiksi valittiin tiedonantajat, joilla oli paras kokemus aiheesta ja he halusivat osallistua tutkimukseen. Hirsjärven ym. (2009) mukaan haastatelluilla henkilöillä on usein taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia ja on mahdollista, että tätä tutkimuksen uskottavuutta heikentävää ilmiötä esiintyi myös isien kertoessa kokemuksistaan. Koska haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen, voidaan tämän ilmiön olettaa olevan vähäinen. Vaikka haastattelussa kysyttiin arkaluonteisiakin asioita, niin kaikki isät kertoivat elämästään ja asioistaan

vapautuneesti. Haastattelun lopussa osallistujat kertoivat olleensa tyytyväisiä haastatteluun ja kokeneensa sen myönteisenä asiana.

Aineiston luotettavuutta paransi se, että tutkijalla käytti kokeneiden tutkijoiden apua. Ohjaajien neuvoilla ja kommentteilla oli apua kokemattomalle tutkijalle työn etenemisessä. Uskottavuutta olisi lisännyt, että analysoitu materiaali olisi palautettu osallistujien tarkastettavaksi, tai tutkijalla olisi ollut mahdollisuus keskustella tutkimukseen osallistuneiden kanssa. Tässä tutkimuksessa tutkijalla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta palata tapaamaan osallistujia vankilaan.

Tutkimuksen vahvistettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin ja se edellyttää prosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata prosessin kulkua. Raportin kirjoittamisessa tutkija hyödyntää muistiinpanojaan prosessin eri vaiheista. Laadullisessa tutkimuksessa toinen tutkija ei välttämättä päädy samaan tulkintaan, koska todellisuuksia on monia. Erilaiset tulkinnat kuitenkin lisäävät ymmärrystä tutkimuskohteesta. (Kylmä & Juvakka 2007.) Tutkimusprosessi on pyritty kuvaamaan tässä tutkimuksessa mahdollisimman tarkasti raporttiin. Tutkimusraporttiin on otettu alkuperäisaineistosta esimerkkejä analyysin etenemisestä ja tulosaan on kirjattu suoria lainauksia, jotta oikeellisuutta voidaan seurata.

Tutkimuksen refleksisyys kuvaa tutkijan tietoisuutta omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä ja vaikutuksestaan aineistoon ja tutkimusprosessiin (Kylmä & Juvakka 2007). Laadullinen tutkimus on tutkijan subjektiivinen näkemys asioihin ja tutkijalla oli ennakkokäsitys tutkittavasta ilmiöstä. Tässä tutkimuksessa tutkija oli tehnyt vankilassa olevan miehen isyyden kokemuksesta kirjallisuuskatsauksen jo ennen tutkimussuunnitelmaa. Kirjallisuuskatsauksen tuloksia hyödynnettiin haastatteluteemoja muodostettaessa. Haastattelutilanteissa tutkija pyrki keskittymään osallistujien puheeseen tuomatta omia mielipiteitään tai ennakkoasennettaan esiin. Analyysivaiheessa tutkija pyrki sulkemaan oman ennakkoasenteensa ja oletuksensa pois ja tutkija pyrki tarkastelemaan aineistoa objektiivisesti. Raportin kirjoittamisen pohdintavaiheessa tutkija palasi ennakko-olettamuksiin vertaillen tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin.

Tutkimuksen siirrettävyys kuvaa tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Raportissa pitää olla riittävästi kuvailevaa tietoa osallistujista ja ympäristöstä, jotta lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä. (Kylmä & Juvakka 2007.) Laadullinen tutkimus ei ole kokonaisuudessaan siirrettävissä. Tavoite on, että tulokset ovat käytettävissä vankeinhoidon kontekstissa.

6.3. Tutkimuksen eettiset näkökulmat

Tutkimuksen eettiset haasteet koskevat koko tutkimusprosessia sen suunnittelusta julkaisemiseen asti. Eettistä pohdintaa edellyttävät tutkimusaiheen oikeutus, menetelmälliset valinnat ja tutkijan ja tutkimukseen osallistuvien suhde aineiston keruussa, analyysissä ja raportoinnissa. Tutkimuseettisten sääntöjen rinnalla on otettava huomioon henkilötietolaki. Laki määrittelee ne ehdot, joiden puitteissa on toimittava, jotta tutkimuksessa turvataan tutkimukseen osallistuvien ihmisten koskemattomuus ja yksityisyys. Tutkimuseettisiä periaatteita ovat haitan välttäminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja kunnioitus. (Kylmä & Juvakka 2007.)

Tutkimuksen eettisyyttä pohditaan jo suunnitelmavaiheessa haettaessa tutkimuslupaa eettiseltä toimikunnalta (Eriksson ym. 2008). Vankilassa tapahtuvia haastatteluja varten tarvittiin kirjallinen tutkimuslupa Rikosseuraamusvirastolta sekä suullinen lupa vankilan johdolta. Vapaaehtoiseen tutkimuslupahakemukseen liitettiin tutkimussuunnitelma. Tähän tutkimukseen lupa saatiin Rikosseuraamuslaitokselta keväällä 2010. Vankilassa olevan miehen isyyden kokemuksen tutkiminen oli tärkeää, koska aikaisempaa tutkimustietoa aiheesta oli vähän. Tutkimusten vähäisyys ja rajoittuneisuus perustelivat eettisesti aihealueen tutkimista ja sen tekemistä laadullisin menetelmin. Tietoa vankilassa olevan miehen isyydestä voidaan hyödyntää tuettaessa isien ja lasten yhteydenpitoa ja kehitettäessä vankeinhoidossa tehtävää perhetyötä.

Tutkimukseen osallistuminen on aina vapaaehtoista ja tutkimus on mahdollista keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Tutkittaville täytyy tarjota riittävästi tietoa tutkimukseen liittyvistä asioista, ja haastattelun mahdollinen nauhoittaminen pitää kertoa tutkittavalle ennen tutkimukseen osallistumista. (Kuula 2006.) Tutkija on myös velvollinen pohtimaan tutkimuksesta aiheutuvia seurauksia tutkimukseen osallistuville (Vehviläinen – Julkunen 1997). Vapaaehtoisuus, poisjääminen ja anonymiteetin suojaaminen käytiin läpi jokaisen osallistujan kanssa ennen haastattelun alkamista. Osallistuminen oli vapaaehtoista, eikä kieltäytyminen olisi huonontanut osallistujien asemaa vankilassa. Tutkija pyrki välttämään haitan aiheuttamista ja tiedosti, että vankeuden vuoksi isät eivät olleet täysin vapaita tietoisuuden suostumuksen antamiseen. Tutkittavien oli helppo kieltäytyä tutkijalle osallistumisesta, koska tutkija ei ollut virkasuhteessa vankilaan. Kuitenkaan kukaan ei keskeyttänyt osallistumistaan.

Tutkija noudatti ehdotonta vaitiolovelvollisuutta eikä puhunut haastattelujen sisällöstä vankilavirkamiesten kanssa. Tutkija ei kertonut muille tutkittaville tai ulkopuolisille henkilöille

keitä tutkimukseen osallistui, eikä tutkija ole antanut haastattelunauhoja tai -tekstejä ulkopuolisten luettaviksi. Tutkimukseen osallistuneita isiä lähestyttiin haavoittuvina, koska vankilassa olevan miehen isyys on arkaluonteinen aihe. Isyys kytkeytyy syvästi vankilassa olevien miesten elämään. Vaarana oli tutkittavien asennoituminen haastatteluun kuin poliisikuulusteluun. Tämän vuoksi tutkija pyrki välttämään muodollista haastattelutyylä. Haastattelutilanteeseen yritettiin luoda mahdollisimman vapautunut tunnelma. Kuitenkin haastattelun nauhoittaminen toi osalle isistä mieleen poliisilaitoksella tapahtuneen kuulustelutilanteen.

Haastattelujen eettisyyttä tutkija joutui miettimään tarkentavia kysymyksiä tehdessään. Vaikka tutkijalle oli teemahaastattelun aihe tärkeä, niin oliko oikein yrittää saada vastausta, jos osallistuja oli haluton aiheesta kertomaan. Tutkija esitti yleensä yhden tai kaksi lisäkysymystä. Jos keskustelu ei auennut, niin tutkija antoi aiheen olla, sillä tutkija halusi kunnioittaa osallistujan oikeutta kontrolloida omaa puhettaan. Tutkijan eettisiin periaatteisiin kuului, että osallistujat olivat itse vastuussa siitä, mitä he kertoivat itsestään ja elämästään. Tutkijan velvollisuus oli kunnioittaa osallistujan tekemiä ratkaisuja (Mäkinen 2006).

Osalle isistä tutkija oli entuudestaan tuttu aikaisemman vankilatyökokemus kautta. Osallistujat arvostivat sitä, että tutkija tiesi työkokemuksensa vuoksi vankilan käytännöistä ja tavoista. Työkokemus auttoi ymmärtämään tiedonantajien puhetta ja tutkija osasi liittää puheen oikeaan paikkaan ja tilanteeseen. Käytetyllä kielellä oli tärkeä merkitys haastattelujen onnistumisen kannalta. Vuorovaikutukseen onnistumiseen vaikutti, että tutkijalla ymmärsi tutkittavien käyttämän kielen. Isien haastattelemineen olisi ollut hankalaa ilman vankilaslangin hallitsemista

Koska tutkimuksen osallistujajoukko oli pieni ja aineisto koottiin kahdesta vankilasta tuli tutkimusraporttia kirjoittaessa väistämättä eteen tutkittavien henkilöllisyyden salaamisongelmat. Vankilan henkilökunta yleensä muistaa hyvin laitoksessa vankeustuomiota suorittaneet vangit. Isien anonymiteetin suojaamiseksi tutkimuksessa viitataan vain summittaisesti tuomioiden pituuksiin. Tutkija on vaikeuttanut osallistujien tunnistamista jättämällä suorista lainauksista nimet pois.

Aineiston säilytykseen liittyviä asioita harkittiin huolellisesti jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä. Osallistujien anonymiteetin säilyminen pitää varmistaa niin, että osallistujat eivät ole myöhemminkään tunnistettavissa (Mäkinen 2006). Tutkija on halunnut varmistaa, ettei tutkimukseen osallistumisesta tule olemaan haittaa osallistujille tutkimusraportin julkaisemisen jälkeen ja luottamuksellisuudella on suuri merkitys. Tutkimuksen julkaisemisen jälkeen

tutkimusaineisto hävitetään. Näin turvataan osallistujien tunnistetietojen pysyminen salassa, eikä aineistoa tarvitse arkistoida.

6.4 Jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen kohteena on ollut vankilassa ehdotonta vapausrangaistusta olevan miehen kokemus isyydestä. Aihe on vähän tutkittu ja tämän tutkimuksen avulla saatua tietoa voidaan hyödyntää kehitettäessä vankilan perhetyötä. Vankilassa olevan isät vapautuvat aikanaan, ja vankien sopeutumista yhteiskuntaan tulee rangaistuksen aikana kaikin tavoin edistää. Perhe on usein vangille keskeinen voimavara vankilassa ollessa ja vapautumisen jälkeen yhteiskuntaan sijoittumisessa. Tämän vuoksi tarvitaan enemmän tutkimustietoa vankilassa olevien isien tarpeista ja huolista, sekä näyttöön perustuvaa tietoa vanhemmuutta tukevista ohjelmista. Jatkossa mielenkiintoista olisi tutkia, miten Rikosseuraamuslaitoksen strategian perhe ja lapsinäkökulman huomioon ottaminen vaikuttaa isyyden kokemukseen. Olisi myös mielenkiintoista verrata yhtäaikaisesti sekä vankilassa olevan isän että perheen kokemusta toisiinsa.

LÄHTEET

- Arditti JA & Smock SA & Parkman TS. 2005. "It's Been Hard to Be a Father": A Qualitative Exploration of Incarcerated Fatherhood. *Fathering* 3 (3), 267 – 288.
- Bahr SJ & Armstrong AH & Gibbs BG & Harris PE & Fisher JK. 2005. The Reentry Process: How Parolees Adjust to Release from Prison. *Fathering* 3 (3), 243 – 265.
- Bell J. 2006. *Doing your research project: a guide for first-time researchers in education, health and social science*. 4. Edition. Open University Press, Berkshire.
- Boswell G & Wedge P. 2001. *Imprisoned Fathers and their Children*. Jessica Kingsley Publishers, Philadelphia, PA, USA.
- Bushfield S. 2004. Fathers in Prison: Impact of Parenting Education. *The Journal of Correctional Education* 55 (2), 104 – 116.
- Clarke L & O'Brien M & Godwin H & Hemmings J & Day RD & Connolly J & Van Leeson T. 2005. Fathering behind Bars in English Prisons: Imprisoned Fathers' Identity and Contact with Their Children. *Fathering* 3(3), 221 – 241.
- Day RD & Bahr SJ & Acock AC & Arditti JA. 2005. Incarcerated Fathers Returning Home to Children and Families: Introduction to the Special Issue and a Primer in Doing Research with Men in Prison. *Fathering* 3 (3), 183 – 200.
- Dyer JWM. 2005. Prison, Fathers, and Identity: A Theory of How Incarceration Affects Men's Paternal Identity. *Fathering* 3 (3), 201 – 219.
- Eskola J & Suoranta J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Hairston CF. 1998. The Forgotten Parent: Understanding the Forces that Influence Incarcerated Father' Relationships with Their Children. *Child Welfare* 77 (5), 617 – 639.
- Hairston CF. 2001. Fathers in Prison: Responsible Fatherhood and Responsible Public Policies. *Marriage & Family Review* 32 (3/4), 111 – 135.
- Harrison K. 1997. Parental Training for Incarcerated Fathers: Effects on Attitudes, Self-Esteem, and Children's Self-Perceptions. *The Journal of Social Psychology* 137 (5), 588 – 593.
- Hirsjärvi S & Hurme H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Hirsjärvi S & Remes P & Sajavaara P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Huttunen J. 2001. *Isänä olemisen uudet suunnat*. PS-Kustannus Oy, Jyväskylä
- Isyyslaki 5.9.1975/700.
Saataavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750700>. Luettu 4.11.2011.
- Jokinen S. 2004. *Isänikävä*. 3. tarkistettu painos. Gummeruksen Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

- Kaukoranta N. 2009. ”Se on mieletön lahja” –vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä. Opinnäytetyö (YAMK). Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Kaurala M. 2009. Mitä kuuluu vangin läheisille? Sosiaalisen tilanteen kartoitus. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Monisteita 3/2009.
Saatavissa <http://www.krit.fi/DOKUMENTS/mitakuuluuvanginlaheisille.pdf>. Luettu 3.2.2012.
- Kolehmainen J. 2004. Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa: Aalto I & Kolehmainen J (toim.) Isäkirja. Vastapaino, Tampere, 89 – 108.
- Koskinen P. 2008. Rikosoikeuden perusteet. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki
- Kylmä J & Juvakka T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy, Helsinki
- Kylmä J & Rissanen M-L & Laukkanen E & Nikkonen M & Juvakka T & Isola A. 2008. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä tietoa hoitotyön kehittämiseen. Tutkiva Hoitotyö 6 (2), 23 – 29.
- Laine M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Acta Poenologica 1/2007. Tietosanoma, Helsinki.
- Lappi – Seppälä T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 4.11.2011.
- Latvala E & Vanhanen-Nuutinen L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen S & Nikkonen M (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. WS Bookwell Oy, Juva, 21 - 43.
- Luukkala J. 2007. Vankilapsykologin käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Vantaa.
- Magaletta PR & Herbst DP. 2001. Fathering from prison: common struggles and successful solutions. Psychotherapy 38 (1), 88 – 96.
- Martin SJ. 2001. Inside Looking Out. Jailed Fathers’ Perceptions about Separation from Their Children. LBF Scholarly Publishing LLC, New York, USA.
- Meek R. 2007. The parenting possible selves of young fathers in prison. Psychology, Crime and Law 13 (4), 371 – 382.
- Melander S. 2010 Rikosoikeus 2010 – luvulla. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, Helsinki.
- Mohell U & Pajuoja J. 2006. Vankeuspaketti: vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä. Tietosanoma Oy, Helsinki.
- Munhall PL. 2001. Nursing research: a qualitative perspective. 3. Edition. Jones and Bartlett Publishers, New York.

Myhrberg P. 2007. Vangin asema ja valvonta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Vantaa.

Mykkänen J. 2010. Isyyden tutkimus Suomessa 1990 – 2010. Teoksessa: Mykkänen J & Aalto I Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 34, 39 – 76. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/isyydenihanteet.pdf>. Luettu 27.10.2011.

Mäkinen O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Tammi, Helsinki.

Nurse AM. 2001. The Structure of the Juvenile Prison. Constructing the Inmate Father. *Youth and Society* 32 (3), 360 – 394.

Oliver P. 2004. The student's guide to research ethics. Open University Press, Berkshire.

Parahoo K. 2006. Nursing research: principles, process and issues. 2. edition. Palgrave Macmillan, Basingstoke

Perttula J. 2006. Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: Perttula J – Latomaa T (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkintaymmärtäminen. Dialogia Oy, Helsinki, 115 – 163.

Rikosseuraamuslaitos. 2012. Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2011. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2012. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/6x0tudb3u3v711.pdf>. Luettu 9.4.2012.

Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011 – 2020. Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/ezg5sofwogs0.pdf>. Luettu 9.4.2012.

Roy KM & Dyson OL. 2005. Gatekeeping in Context: Babymama Drama and the Involvement of Incarcerated Fathers. *Fathering* 3 (3), 289 – 310.

Ryynänen H & Suomela M. 2011. Lähelle – Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiön raportteja 1/2011. Multiprint Oy, Helsinki. Saatavissa: http://www.krit.fi/DOKUMENTS/Raportit/Lahelle_raportti.pdf. Luettu 3.2.2012.

Sassi T & Huhtimo P. 2006. Kun perhe lusii. Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiön oppaita 1/2006. Saatavissa http://www.krit.fi/DOKUMENTS/Kun_perhe_lusii.pdf. Luettu 3.1.2012.

Seppänen J. 2008. Ensimmäinen sana on isä. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Swisher RR & Waller MR. 2008. Confining Fatherhood. Incarceration and Paternal Involvement Among Nonresident White, African American, and Latino Fathers. *Journal of Family Issues* 29 (8), 1067 – 1088.

Tripp B. 2001. Incarcerated African American Fathers: Exploring Changes in Family Relationships and the Father Identity. *Journal of African American Men* 6 (1), 13 – 29.

Tuomi J & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Tammi, Helsinki.

Vankeuslaki 23.9.2005/767.

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>. Luettu 23.10.2011.

Vehviläinen-Julkunen K & Paunonen M. 1997. Hoitotieteellisen tutkimuksen tarkoitus ja merkitys. Teoksessa: Paunonen M & Vehviläinen-Julkunen K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY, Juva, 14 - 25.

Woldoff RA & Washington HM. 2008. Arrested Contact: The Criminal Justice System, Race, and Father Engagement. *The Prison Journal* 88 (2), 179 – 206.

Åstedt-Kurki P & Nieminen H. 1997. Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa: Paunonen M & Vehviläinen-Julkunen K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. WSOY, Juva, 152 – 163.

HYVÄ ISÄ

Pyydän Sinua osallistumaan Tampereen yliopistoon tekeillä olevaan gradututkimukseeni, jossa selvitetään vankilassa olevan miehen kokemusta isyydestään. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa Sinun henkilökohtaisista isyyskokemuksista ja siitä, miten vankeusrangaistuksen suorittaminen vaikuttaa kokemukseen. Tavoitteena on myös saada tietoa siitä, miten isyyttäsi on tuettu vankeusaikana ja minkälaista tukea toivoisit saavansa. Tutkimuksella saatavaa tietoa voidaan hyödyntää kehitettäessä vankilassa toteutettavaa perhetyötä, vahvistettaessa vankilassa olevan miehen isyyttä ja tuettaessa vankeuden aikaista yhteyttä perheeseen.

Tutkimukseeni haastattelen vankilassa olevia isiä, joilla on yksi tai useampi alaikäinen lapsi. Haastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa Sinulla on mahdollisuus tuoda esille kokemuksianne. Haastattelut nauhoitetaan, ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti sekä nimettöminä. Haastattelut suoritetaan vankilassa toukokuussa 2010. Haastatteluun on varattava aikaa noin 1-2 tuntia. Osallistumisen kriteerinä on, että olet viettänyt aikaasi lapsesi kanssa ennen vankeustuomiota.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkimukseeni, niin ota yhteyttä erityisohjaaja tai 23.4.2010 mennessä.

Ystävällisin terveisin

Tuire Ellilä
sairaanhoitaja
terveystieteiden maisteriopiskelija
Hoitotieteen laitos
Tampereen yliopisto

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Taustakysymykset:

ikä
perhesuhteet
lapsen/lasten lukumäärä, ikä ja sukupuoli
(koulutus/ammatti)
kuinka pitkä tuomio

Minkälaisia ovat muistot omasta isästä ja lapsuudesta

minkälainen suhde isään, roolimalli, toiminta oman isän kanssa

Miten olet kokenut odotusajan sekä lapsen syntymisen

Mitä isänä oleminen merkitsee

millaista on arki lapsen kanssa
minkälainen rooli perheessä

Miten vankeusrangaistus on vaikuttanut isyyteen

minkälaisia tunteita on tällä hetkellä
tietääkö lapset vankilassa olosta
yhteydenpidon muodot sekä mahdollisuudet

Minkälaisia tunteita on tulevaisuuden ja vapautumisen jälkeisestä ajasta

haluja ja toiveita tulevaisuudelta suhteessa perheeseen, lapsiin, omaan elämäntapaan
mistä saa tukea ja apua

Miten vankeusaikana on tuettu isänä olemista

ohjelmat, henkilöt

Mitä muuta haluat kertoa

Liite 3. Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun haastatteluun ja annan luvan käyttää haastattelussa ilmitulleita tietoja Tampereen yliopiston Hoitotieteen laitoksessa tehtävän tutkimuksen ”Vankilassa olevan miehen kokemus isyydestään” tekemiseen. Olen saanut tutkimusta koskevan tiedon sekä kirjallisena etukäteen että haastattelutilanteessa suullisesti. Lisäksi olen tietoinen, että haastattelut nauhoitetaan.

Henkilöllisyyteni ei paljastu tutkimuksen teon missään vaiheessa. Minulla on oikeus keskeyttää haastattelu ja kieltäytyä siitä niin halutessani.

Päiväys _____ / _____ 2010

Haastateltavan allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

nimen selvennys

nimen selvennys